

Toulmin'in Argüman Modeli

Toulmin's Model of Argument

MUSTAFA YEŞİL

Necmettin Erbakan University

Received: 15.07.2021 | Accepted: 31.03.2022

Abstract: In this study, we will try to explain Toulmin's model of argument in general terms. For this purpose, first of all, we will talk about what the argument is or not; what it means to be open to argument and deaf to the argument; whether the argument varies from field to field; and whether the argument has practical aspects governing everyday communication. Then, we will describe in detail using various examples what the elements such as claim, data, warrant, qualifier, rebuttal, and backing in the layout of the argument are and how they function.

Keywords: Toulmin, argument, claim, data, warrant, qualifier, rebuttal, backing.

1. Argüman Nedir?

“Argüman”, “argümantasyon” ve benzeri terimler Türkçe literatürde sınırlı bir şekilde kullanılıyor olsa da, bu kullanımların geneli söz konusu terimler ile ilişkilendirilen metodolojik işleyişi yansıtmak bakımından yetersizdir. Diğer taraftan, bu terimlerin gönderimde bulunduğu metodolojik işleyişin bilinmemesi ya da göz ardı edilmesi iyi temellendirilmemiş yasama faaliyetlerinin; iyi gerekçelendirilmemiş yargı kararlarının; yeterince sağlıklı veriye dayanmayan tıbbi teşhislerin; herhangi bir iddia içermeyen akademik tezlerin; sonuçsuz ve faydasız araştırma faaliyetlerinin olağan hale gelmesine neden olmaktadır.

“Argüman” ve “kıyas” arasında metodolojik işleyiş bakımından benzerliklerin olduğu, hatta geleneksel kıyas anlayışının çağdaş argüman yaklaşımlarını teşekkül bakımından etkilediği iddia edilebilir. Bununla birlikte, çağdaş argüman yaklaşımlarına dair detaylı bir okuma geleneksel kıyas anlayışının hem daha iyi anlaşılmasına hem de onun işlevsel bir akıl yürütme metodu olma özelliğini niçin, nasıl ve hangi yönlerden kaybetmeye başladığının sorgulanmasına katkı sağlamaktadır (Toulmin, 1972: VII-VIII). Bazı ipuçları içerse de, çağdaş argüman yaklaşımları ve geleneksel kıyas anlayışı arasında detaylı bir mukayese yapmak henüz argümantasyon kuramına giriş düzeyindeki bu çalışmanın kapsamında yer almamaktadır. Bizim açımızdan bu türden bir mukayese Stephen Toulmin’in (1922-2009) argüman modelini temele alarak gerçekleştirmeyi planladığımız diğer çalışmalarla birlikte ortaya çıkacaktır. Şu anda yapmak istediğimiz şey, Toulmin’in “argüman” ile kastettiği şeyin ne olduğunu açıklamak ve bu bağlamda onun “argüman planı”nı nasıl düzenlediğini mümkün olduğu oranda aydınlatıcı örneklerle anlatmaktır.

“Argüman” ifadesinin İngilizce’de sözel tartışma veya münakaşa ile ilişkili eylemleri (daha çok) çağrıştıran “argue” kelimesinden türemiş olması bu ifadenin kullanımı ile alakalı bazı belirsizlikleri ve yanlış anlamaları beraberinde getirmektedir. Bizim bu çalışmada teknik anlamıyla konu edindiğimiz argüman terimi ise, sıradan bir sözel tartışma veya münakaşadan ziyade, belirli ölçütlerin dikkate alındığı bir akıl yürütme sürecine karşılık gelmektedir.

Toulmin argüman terimi ile -özellikle bu terimin ilişkili olduğu pratik

ve işlevsel yönü ön plana çıkararak- iddiaların gündeme getirildiği ve bu iddiaların temellendirildiği, gerekçelendirildiği, nitelendirildiği, çürütüldüğü, desteklendiği veya eleştirildiği bireyler arası etkileşim sürecini kastetmektedir. Bu yönüyle argümantasyon, bizzat sunulan veya muhatap tarafından ileri sürülen iddiaları makul gerekçeler sunarak destekleme veya zayıflatma ya da bu bağlamda ortaya konulan gerekçeleri destekleme, zayıflatma, çürütme veya eleştirme şeklinde ortaya çıkan eylemler bütünüdür (Toulmin, 1976: 220; Toulmin vd., 1984: 127-128).

Elbette iddialarımız için gerekçeler sunmaya çok istekli olsak veya buna çok önem veriyor olsak bile, bu isteği veya önemi dikkate almadığımız pek çok durum vardır. Hatta bazı konular hakkında bir gerekçelendirmeye veya akıl yürütmeye bile ihtiyaç duymayız. Örneğin, iki arkadaşın bir birini niçin sevdiklerini genellikle pek sorgulamayız. Onlar kendilerini böyle daha iyi hissediyorlarsa, bütün mesele budur; söz konusu sevginin sorgulanmasına, temellendirilmesine, gerekçelendirilmesine ihtiyaç yoktur. Bazen ise “Özel bir gerekçem yok.”, “Bilmiyorum.” ya da “Söyleyemem.” diyerek belirli bir iddia veya olay hakkındaki gerekçelendirmeyi göz ardı edebiliriz (Toulmin vd., 1984: 5, 17).

Toplumsal olarak benimsenen bazı davranış ve alışkanlık biçimleri söylediğimiz, yaptığımız ve düşündüğümüz şeylere dair gerekçelendirme bağlamını ve ihtiyacını kısmen belirlemektedir. Örneğin, bir sempozyumda sunum yapan öğretim üyesine bir öğrencinin, “Profesör, şu anda söyledikleriniz ile önceki oturumda söyledikleriniz tamamen farklı şeyler. Kendinizle çelişmiyor musunuz?” dediğini ve profesörün ise “Hayır.” demekle yetinerek, sanki bir sonraki soruyu beklermişçesine, kahvesini yudumlamaya devam ettiğini varsayalım. İddiası ile ilişkili olumlu ya da olumsuz bir destek veya gerekçe sunulma beklentisi boşa çıkan öğrencinin incinmesi, hatta diğer katılımcıların böyle bir durumu yadırgaması olağan bir tepki olacaktır. Çünkü profesör söz konusu iddia ile ilişkili olumlu ya da olumsuz bir destek veya gerekçe sunma bağlamını ve ihtiyacını, yani mevcut ortamdaki toplumsal beklentiye, göz ardı etmektedir (Toulmin vd., 1984: 4).

Gündelik dilde sıklıkla kullanılan bazı ifade biçimleri bağlamın gerektirdiği argümantasyon sürecini daha başlangıçtan engelleyici bir işleyişe sahiptir. Bu işleyiş kimi zaman bir iyi niyetin veya gerekçenin olağan göster-

gesi iken, kimi zaman ise bir hoşgörüsüzlüğün veya tahammülsüzlüğün yansımasıdır. “Niçin kaygılanıyorsunuz? Bu son derece sağlıklı bir gıdadır.”, “Endişelenmeyiniz, bu ilacın bir yan etkisi yoktur.”, “Niçin kaygılanıyorsunuz, bu türden bir tepki beş yaşındaki çocuk için gayet normal bir davranıştır.” şeklindeki ifadeler, bir iyi niyet veya gerekçe göstergesi olarak, ilgili konuya dair sorgulama ihtiyacının olmadığını başlangıçtan ima eden söylemlerdir. Diğer taraftan, “Siz kimsiniz ki benim kararlarımı sorguluyorsunuz?”, “Tamam biliyorum gazetecisiniz ama, bu konuyu araştırmak sizin için pek iyi olmaz!”, “Siz benim kim olduğumu biliyor musunuz? Bana ceza yazamazsınız.” şeklindeki ifadeler ise, hoşgörüsüzlüğün veya tahammülsüzlüğün bir yansıması olarak, ilgili konuya dair sorgulama ihtiyacını daha başlangıçtan engelleyen söylemlerdir. Bu ikinci türden ifade biçimlerini gündeme getirenler ya tartışılacak meseleyi örtmek istediklerinden ya da muhatabı hakir görmelerinden dolayı ilgili konuda herhangi bir sorgulamaya tahammül edemeyeceklerdir. Böyle bir durumda ise karşıt-iddialardan, karşıt-argümanlardan bahsetmek söz konusu olmayacaktır (Toulmin vd., 1984: 104).

Toulmin açısından, herhangi bir argümantasyon sürecine dahil olan kimse, iddiaları desteklemek veya zayıflatmak için sunulan açıklamaları ele alma ve yanıtlama biçimine göre kendisinin makul ya da makul akıl yürütme biçimine sahip birisi olup olmadığını ortaya koymaktadır. Şayet bu kimse “argümana açık” ise söz konusu açıklamaları rasyonel bir biçimde ya kabul etmekte ya da kabul etmeme gerekçelerini sunmaktadır. Diğer taraftan, söz konusu kimse “argümana sağır” ise ilgili açıklamalara rasyonel olmayan bir biçimde ya tepki göstermekte ya da onları dogmatik açıklamalarla yanıtlamaya çalışmaktadır (Toulmin vd., 1984: 14). Sokrates’in herhangi bir konuyu makul bir şekilde oturup konuşmaktan kaçınan diktatörleri, zalimleri ve zorbaları akıl ve mantık düşmanı kişiler olarak ele almasından da anlaşılacağı üzere (Platon, 2005: 89b-91c), Toulmin açısından, bir rasyonel tartışma ancak “argümana açık” olduğunu gösteren kişiler arasında gerçekleştirilebilmektedir (Toulmin vd., 1984: 266).

Gündelik iletişimin olağan işleyişi içerisinde kullandığımız ya da muhatap olduğumuz ifadelerin geneli herhangi bir argüman içermemektedir, çünkü onlar vasıtasıyla herhangi bir kimsenin ikna edilmesi amaçlanmaktadır. Bir başka ifadeyle, söz konusu dilsel unsurlar ile amaçlanan şey

bir durumu açıklamak, bir olayı rapor etmek, bir hikayeyi anlatmak, bir kişisel tutumu ifade etmek türünden eylemlerdir. Bu yönüyle, bir diyalogun ya da metnin argüman içerip içermediğini anlamının başlangıç noktası onun ikna amaçlı kullanılıp kullanılmadığını fark etmektir.

Bir davranışın kanuni olup olmadığını tespit etme; bir tedavinin hasta için uygun olup olmadığına karar verme; bir kişinin başvuru yapılan iş için uygun olup olmadığını belirleme gibi pek çok farklı maksatla ikna süreçlerine başvurulmaktadır. Bu türden bir işleyişteki temel husus, söz konusu eylemleri gerçekleştirirken dile getirilen iddiaların belirli destek ve gerekçe ifadeleri ile teyit edilmesidir. Çünkü bir iddiayı ileri sürmek, o iddiaya ilişkin destek ve gerekçe ifadelerinin sunulmasını, bu gerekçelerin kuvvetinin ve alaka düzeyinin sorgulanmasını, hatta muhtemel karşıt-iddiaların ve karşıt-argümanların dikkate alınmasını gerektirmektedir. Bu yönüyle, desteklenmemiş ve gerekçelendirilmemiş yalın bir iddia ile muhatapları ikna etmek mümkün olmadığı gibi, tek bir iddiadan oluşan sözlü ya da yazılı ifadeyi bir argüman olarak ele almak da mümkün değildir (Toulmin vd., 1984: 6-7). Örneğin x, y, z şahıslarının müracaat ettiği bir işe alım sürecini varsayalım. Değerlendirme komitesindeki üyelerden birisi “X şahsı işe alınmalıdır.” derse, diğer üyeler “Niçin” sorusunu sorarak ilgili üyenin iddiasını desteklemesini ve gerekçelendirmesini isteyeceklerdir. Hiç şüphesiz liyakatin ölçüt olarak belirlendiği bu işe alım sürecinde ilgili üyenin “Çünkü, x şahsı falanca milletvekilinin veya bürokratin yeğenidir.” ya da “Çünkü, x şahsı bizim partinin destekçisidir.” demesi alaka düzeyi zayıf, problemlı bir destekleme ve gerekçelendirme olacaktır.

Toulmin dile getirilen, yazılan veya muhatap olunan ifade bütünlerinin birer argüman olup olmadığını tespit edebilmek adına dil kullanımlarını araçsal ve argümantatif olmak üzere iki farklı şekilde ele almaktadır. Hiç şüphesiz filozofun bu ayrımı ifade etmek için “kullanım” kelimesini tercih etmesi bile, onun argümantasyon kuramını şekillendirirken etkilendiği felsefi yaklaşıma dair önemli ipuçları içermektedir. Şöyle ki, dil felsefesinde “kullanım kuramı” (pragmatics) olarak bilinen yaklaşım “anlam”ı teorik, soyut ve evrensel hazır bir yapı olarak kabullenmekten ziyade, pratik olarak belirli bir bağlam içerisinde şekillenen “anlama” faaliyeti olarak ele almaktadır. Nitekim bu yaklaşımdan bariz bir şekilde etkilenen filozof da gerek

argüman planı içerisinde yer alan ögelerin teşekkülü gerekse argümantasyon sürecinin işleyişi açısından dilin pratik kullanım bağlamlarına sıkı sıkı sarılmayı prensip edinmektedir.

Dilin araçsal kullanımı, söylemlerin, kendilerine yüklenen maksatları, herhangi bir ilave desteğe, gerekçe veya argümana ihtiyaç duyulmaksızın, doğrudan iletme eylemidir. Emir vermek, eğlenme maksadıyla bağırarak, arkadaşları selamlamak, baş ağrısından şikayet etmek, kahve istemek ve benzeri eylemler dilin araçsal kullanım biçiminin örnekleridir. Bu kullanım biçimlerini, kendilerine yüklenen maksatları gerçekleştirme bakımından başarılı veya başarısız, etkili ya da etkisiz olarak değerlendirmek mümkün olsa da, en nihayetinde onlar birer argüman değildirler. Bunun aksine, dilin argümantatif kullanımı ise bir iddianın; bu iddiayı destekleyen veya zayıflatan gerekçelerin; hatta karşıt-iddia ve karşıt-argümanların birlikte ele alındığı bir işleyiş sürecidir (Toulmin vd., 1984: 5).

Dilin araçsal kullanımları ve argümantatif kullanımları arasındaki sınır çizgileri belirgin olsa da, bazen bir diyalog bağlamında araçsal kullanımın argümantatif kullanıma ya da argümantatif kullanımın araçsal kullanıma evrilmesi mümkündür (Toulmin vd., 1984: 7). Örneğin, bir sivil polisin cadde-deki insanları tedirgin eden gençten kimliğini istediğini, buna karşılık gencin “Defol git! Kim oluyorsun da benden kimlik kartımı istiyorsun.” diye bağırıldığını varsayalım. Bunun üzerine ilgili kişi görev kartını göstererek, “Polisim; kanunen bu türden durumlarda kimlik sorgulama yetkim var; netice olarak kimliğini göstermek zorundasın.” demiş olsun. Burada araçsal bir dilsel kullanım diyalog bağlamında argümantatif bir dilsel kullanıma evrilmiştir. Diğer taraftan, bir gazetecinin elindeki bazı belgeleri göstererek “Bürokrat x kamudaki nüfuzunu kullanarak kendi aile şirketine haksız kazanç sağlamaktadır; bir bürokratin kamudaki nüfuzunu kullanarak aile şirketine haksız kazanç sağlaması ise hem kanunen suçtur hem de vatandaşın devlete olan güvenini zayıflatan bir ahlaksızlıktır; bu yüzden, bürokrat x hem kanunen suçludur hem de vatandaşın devlete olan güvenini zayıflatan bir ahlaksızdır.” dediğini ve buna yanıt olarak da ilgili bürokratin “Kapat çeneni vatan haini! Senin kimin adına konuştuğunu biliyoruz.” dediğini varsayalım. Bu varsayımsal durumda ise argümantatif bir dilsel kullanım diyalog bağlamında araçsal bir dilsel kullanıma evrilmiştir.

2. Argüman Planı: Bir Örnek

“Argüman budur.”, “Argüman şudur.” şeklindeki betimsel ifadeler elbette argümanın ne olduğuna ve argümantasyon sürecinin işleyiş biçimine dair bazı ipuçları içerektir. Ancak biz bu türden bir anlatım tarzını tercih etmekten ziyade, Toulmin'in “argüman planı”nı farklı alanlarla ilişkilendirilmesi mümkün pratik örneklerle açıklayarak argümantasyon kuramına giriş düzeyindeki bu çalışmayı daha anlaşılabilir hale getirmeyi amaçlıyoruz. Nitekim filozof da anlaşılması zor konuları pratik örneklerle açıklamakta, hatta bu bağlamda, yüzyıllardır sadece matematik ve geometri temelli teorik çıkarım biçimlerinin yegane rasyonellik ölçütü olarak sunulmasına ve böylelikle, argümanın pratik bağlamından koparılmasına ve onun farklı disiplinlerle olan ilişkisinin göz ardı edilmesine şiddetli bir şekilde karşı çıkmaktadır. Bu yönüyle filozof açısından, düşünme, inceleme, araştırma, eleştirme, iddiada bulunma ve argüman oluşturma türünden eylemler yalnızca kamusal olarak yetkilendirilmiş araştırmacıların, kitap meraklısı akademisyenlerin, uzun saçlı entellektüellerin tekelinde olan faaliyetler değildir (Toulmin, 1976: 5; Janik vd., 1973: 260).

Toulmin'in argüman modeli toplam altı ögeden meydana gelen bir “argüman planı” içerisinde sunulmaktadır. Ancak filozof bu yapıyı ve onun öğelerinin işleyiş biçimini teorik olarak ve hızlıca açıklamak yerine, yalnızdan karmaşığa doğru aşamalı bir şekilde sunmaktadır. Biz de filozofun bu anlatım tarzına sadık kalarak argüman planı içerisindeki öğeleri yalnızdan karmaşığa doğru şekillendirerek ve örneklendirerek açıklamaya çalışacağız. Bu yönüyle, Şekil 1'de yer alan “iddia”, “veri” ve “gerekçe”¹ öğeleri argüman

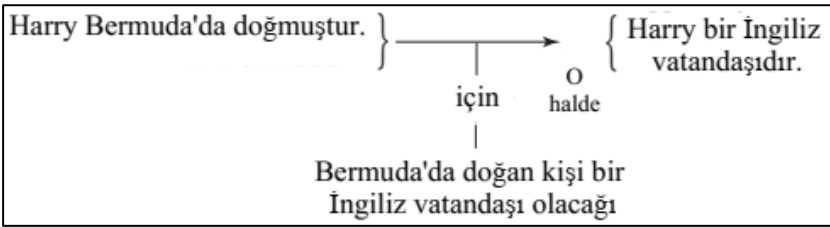
¹ Biz Toulmin'nin eserlerindeki “warrant” kelimesini Türkçe'de “gerekçe” terimi ile karşıladık. Çünkü filozof, argüman planının ögesi olarak ele aldığı her bir bağlamda bu terim ile “veri” ve “iddia” arasındaki çıkarım ilişkisinin gerekçelendirilmesini kastetmektedir. Türkçe literatürde söz konusu kelimenin “garanti”, “güvence” ve “teminat” gibi ifadelerle karşılandığı görülmektedir. Elbette “veri” ve “iddia” arasındaki çıkarım ilişkisinin garantiye alınması, güvenceye alınması veya teminatının sağlanması bakımından bu kullanımların yanlış olduğunu iddia etmek mümkün değildir. Bu konuda ikinci bir tercihimiz olsaydı, “veri” ve “iddia” arasındaki çıkarım ilişkisinin teminat altına alınmasını ifade etmesi bakımından “teminat” terimini tercih ederdik. Diğer taraftan, “veri”den “iddia”ya yönelik çıkarım ilişkisinden ziyade, bir iddiayı savunurken yani “iddia”dan “veri”ye yönelik adımda çağdaş argümantasyon kuramlarının geneli açısından “veri”nin de bir “gerekçe” olarak ele alınabileceğini göz önünde bulundurmak gerekmektedir. Şöyle ki “‘Yarın hastaneye gitmelisiniz.’, çünkü ‘hastasınız.’ ve ‘hastalar hastaneye gitmelidir.’” şeklindeki argümanda ‘hastasınız’ ifadesi Toulmin'in argüman modeli açısından “veri” olarak ele alınsa da, çağdaş argümantasyon kuramlarının geneli açısından bu ifade “gerekçe” olarak ele alınmaktadır. Ancak şu husus

planının yalın halini temsil ederken; Şekil II ise söz konusu temsili yansıtan örnek bir argümantasyon uygulamasını göstermektedir.

Şekil I: Argüman planının yalın hali

Şekil II: Argüman planının yalın haline dair bir örnek

Toulmin bahse konu argümantasyon örneğinde önce “iddia”yı yani “Harry bir İngiliz vatandaşıdır.” savını ileri sürmekte, daha sonra ise bu iddiaya temel veya dayanak olarak “veri”ye yani “Harry Bermuda’da doğmuştur.” olgusuna müracaat etmektedir. Burada “gerekçe”nin görevi ise, veriden iddiaya yönelik adımın meşruluğunu ortaya koymaktır. Ancak şu hususa dikkat edilmelidir ki, filozofa göre, ilgili gerekçenin kullanımı kısmen isteğe bağlıdır. Yani, argümantasyon sürecinde iddiayı desteklemek için veriye açıkça başvurmak gerekli iken, gerekçenin kimi zaman örtük kalması ya da ima edilmesi mümkündür (Toulmin, 2003a: 92). Çünkü argümantasyon sürecinde ilgili iddiaya ve bu iddiaya dayanak oluşturan veriye muhatap olan birey ya da bireylerin sözkonusu veri ve iddia arasındaki ilişkinin veya adımın meşru olup olmadığı pek çok durumda başlangıçtan zaten bildiği varsayılmaktadır.

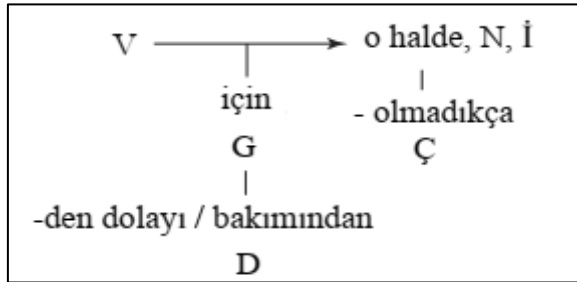
Yukarıdaki argüman çözümleme örneğinden de anlaşılacağı üzere, ge-

göz ardı edilmemelidir ki “Hastalar hastaneye gitmelidir.” şeklindeki “gerekçe” hiç var olmasa veya örtülü olarak var sayılmasa, ilgili “iddia”dan “veri”ye yönelik savunma veya kanıt lama adımını atmak da olanaksız hale gelecektir. “Gerekçe”nin “veri” ile karıştırılmasını engelleyen bu ayırım bizim “warrant” kelimesini “gerekçe” olarak çevirmemizdeki temel dayanağımızdır.

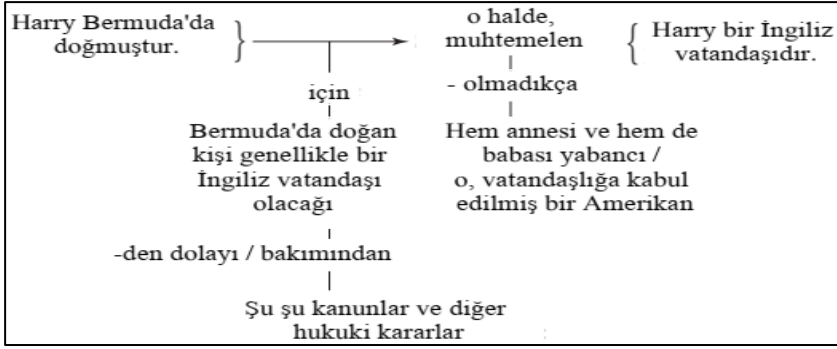
rekçeler, uygun argüman tiplerinin sağlamlığını teyit etme bakımından geneldirler ve bu yüzden de, veri olarak dayanan olgulardan farklı bir şekilde oluşturulmak zorundadırlar. Bu noktada Toulmin veri ve gerekçe arasındaki ayrımı mahkeme salonlarındaki olgu (vakıa) durumları ile hukuki durumlar arasındaki ayrıma benzetmektedir. Bu yönüyle, Şekil II'deki argümantasyon örneği açısından, ilgili veri ve iddia arasındaki ilişkiyi meşrulaştırarak (hukuki) bir gerekçenin olması, Bermuda'da doğanların muhtemelen İngiliz vatandaşı olacağını iddia etmeyi olanaklı hale getirmektedir (Toulmin, 2003a: 92-93).

Toulmin'in argüman modelini daha anlaşılabilir bir şekilde açıklayabilmek maksadıyla önce yalın haliyle "iddia", "veri" ve "gerekçe" öğelerinden oluşan argüman planını ortaya koymuş olduk. Elbette model bu haliyle hem gündelik hayatın olağan akışı hem de pek çok farklı disiplinin veya alanın işleyişi açısından iddiaların temellendirilmesi ve gerekçelendirilmesi için kullanılabilir düzeydedir. Bununla birlikte filozof söz konusu üç öğeye "niteleyici", "çürütücü" ve "destekleyici" olmak üzere üç öge daha ilave etmekte ve böylelikle "argüman planı"nın nihai çerçevesini belirlemektedir. Biz yine, daha anlaşılabilirlik ve kolaylık maksadıyla, sözkonusu ilave öğeleri argüman planı içerisinde şekillendirerek ve örneklendirerek açıklamaya çalışacağız.

Şekil III: Argüman planının bütüncül hali

Şekil IV: Argüman planının bütüncül haline dair bir örnek

Şekil I'de “iddia”, “veri” ve “gerekçe” olmak üzere Toulmin'in argüman modelini en yalın hali ile resmetmiş; Şekil II'de ise söz konusu öğelerin işleyiş biçimini örneklendirmişti. Benzer biçimde, Şekil III'te, söz konusu yalın tabloya “niteleyici”, “çürütücü” ve “destekleyici” öğelerini de ekleyerek filozofun argüman modelini bütüncül bir şekilde resmetmiş; Şekil IV'te ise bu öğelerin tamamının işleyiş biçimini örneklendirmiş olduk (Toulmin, 2003a: 97).

Toulmin'in yalın argüman planına yeni öğeler eklemesi bir ihtiyaçtan kaynaklanıyor görünmektedir. Onun iddiasına göre, bir argümanda sadece “iddia”, “veri” ve “gerekçe” öğelerini belirlemek bazen yeterli olmayabilir; çünkü kimi zaman bu yapıya bir “niteleyici” yani “modalite ifadesi” ekleyerek “gerekçe”nin “iddia”ya katmış olduğu kuvvetin derecesini belirlemek de gerekebilir. Benzer şekilde, argümana kimi zaman bir “çürütücü” veya “istisna koşulu” eklemek de gerekebilir. Çünkü, örneğin, mahkeme salonlarında sadece bir kanuna veya kurala başvurmakla yetinilmemekte, aynı zamanda bu kanunun veya kuralın mevcut vakıya mutlaka uygulanması gerekip gerekmediği; özel olguların bu vakıyı kurala istisna hale getirip getirmediği; özel olguların bu kanunu veya kuralı sadece belirli vakıalara uygulanabilir hale getirip getirmediği gibi hususlar da belirlenmeye çalışılmaktadır (Toulmin, 2003a: 93).

“Niteleyici” ve “çürütücü” öğeleri eklenince argüman planının biraz daha karmaşık hale geldiği görülmektedir. Bu yeni yapı açısından “niteleyici” ve “çürütücü” öğeleri hem “veri”den hem de “gerekçe”den farklıdır.

Çünkü “niteleyici”, “gerekçe”nin “iddia”ya katmış olduğu kuvvetin derecesini gösterirken; “çürütücü” ise “gerekçe”nin genel otoritesinin göz ardı edileceği durumları göstermektedir. Bu husus Şekil IV’teki argüman örneğine uyarlanarak şu şekilde açıklanabilir: Harry’nin bir İngiliz vatandaşı olduğuna dair iddia onun Bermuda’da doğmuş olduğuna dair bilgiye dayanarak savunulabilir, çünkü bu veri İngiliz vatandaşlık kanunlarında içkin olan (hukuki) gerekçeden hareketle söz konusu iddiayı desteklemektedir. Ancak, Harry’nin annesinin ve babasının yabancı olması ya da Harry’nin uyruğunu değiştirmesi bu gerekçenin birer istisnası ise ve bu iki duruma dair elde somut bir bilgi yoksa, geline nokta Harry’nin “muhtemelen” bir İngiliz vatandaşı olduğu iddia edilebilmektedir. Yani, Harry’nin söz konusu istisna durumlardan biri ile ilişkili olma ihtimali argümandaki iddia cümlesine olasılık niteleyicisinin eklenmesine neden olmaktadır (Toulmin, 2003a: 93-94).

Toulmin argüman planına “çürütücü” veya “istisna koşulu” eklemenin ilave bir “veri” ekleme olarak yorumlanabileceğini düşünmektedir ki bu yeni “veri” bir “gerekçe”nin argüman içerisindeki işleyişini onaylama veya askıya alma işlevi görmektedir. Nitekim yalın argüman örneğinde Harry’nin Bermuda’da doğmuş olması bir “veri” olarak ele alınırken; bu yeni bağlamda ise, Harry’nin annesinin ve babasının yabancı olması ya da Harry’nin uyruğunu değiştirmesi bir diğer “veri” olarak ele alınabilmektedir. Bir başka ifadeyle, söz konusu öğelerden birincisi “veri”, ikincisi ise “çürütücü” olarak ele alınmış olsa da; bunların her ikisi de Harry’nin vatandaşlığına dair sorgulama ile doğrudan ilişkili olgulardır. Elbette bu iki olgunun söz konusu sorgulama ile ilişki biçimi aynı değildir. Çünkü birinci olgu yani veri, gerekçenin dikkate alınması kaydıyla, Harry’nin İngiliz vatandaşlığına dair iddiayı desteklerken; ikinci olgu ise, gerekçeden hareketle veri ve iddia arasındaki ilişkinin hangi koşullarda tesis edilip edilemeyeceğini belirlemektedir (Toulmin, 2003a: 94-95).

Toulmin’in argüman modelinde gerekçe ögesinin hem veri ve iddia arasındaki adımı düzenleme hem de niteleyici ve çürütücü ile doğrudan ilişkili olma bakımından merkezi bir öneme ve işleve sahip olduğu görülmektedir. Ancak, gerekçe ögesinin bu türden kapsamlı ve işlevsel bir kullanım otoritesine niçin veya neden sahip olduğu bazen bir sorgulama konusu ola-

bilir. Yani bazen bir iddiayı savunurken, bu iddia ile ilişkili “veri”, “gerekçe”, “niteleyici” ve “çürütücü” ögeler sunulmuş olsa bile, muhatabın ikna olmaması ve “gerekçe” ögesi ile alakalı kuşkularını gündeme getirmesi pekâlâ mümkündür. Toulmin açısından, böyle bir durumda yapılması gereken şey, gerekçenin başka bir şeye dayanıp dayanmadığının sorgulanmasıdır (Toulmin, 2003a: 94-95).

Gerekçe ögesinin argüman içerisindeki merkezi rolüne değindiğimize göre, gerekçeye karşı çıkmamanın veya meydan okumanın da haliyle bütün argümana meydan okumak anlamına geleceğini ifade etmemiz gerekmektedir. Örneğin muhatabın, “Bermuda’da doğanlar İngiliz vatandaşı olacaktır diyorsunuz. Niçin veya neden hareketle böyle bir şeyi söylüyorsunuz?” demesi bahsedilen türden bir meydan okumadır. Hiç şüphesiz böyle bir durumda, şayet mümkünse, ilgili gerekçenin arkasında durmak ve onu desteklemek gerekmektedir. Şayet böyle bir “destekleyici” öge yok ya da sunulmuyor ise ilgili gerekçenin argüman içerisinde ne bir kullanım otoritesi ne de kullanım geçerliliği kalacaktır (Toulmin, 2003a: 95-96).

Toulmin açısından, farklı alanlarda kullanılan argüman planları biçimsel bakımdan değişiklik göstermese de, gerekçeler için ihtiyaç duyulan destekleyici türleri alandan alana farklılaşmaktadır. Nitekim “Bermuda’da doğanlar İngiliz vatandaşı olacaktır.”, “Balina bir memelidir.”, “Bir Suudi Arabistanlı müslümandır.” ifadelerinin her biri, Harry örneğine benzer bir argümanda kullanıldıklarında, veriden iddiaya yönelik adımı meşrulaştıran gerekçelerdir. Ancak bu gerekçeler için dayanak arayışı içerisine girildiğinde elde edilen destekleyicilerin alandan alana farklılık gösterdiği görülmektedir. Bu bağlamda, söz konusu birinci gerekçe, İngiliz sömürgelerinde doğan kişilerin uyruğunu belirleyen kanunlara, kurallara, tüzüklere, yasama faaliyetlerine müracaat edilerek; ikinci gerekçe, canlıların sınıflandırılma biçimine müracaat edilerek; üçüncü gerekçe, farklı toplumlardan insanların dini tercihlerine göre kategorize edilme istatistiğine müracaat edilerek desteklenmektedir. Bu durum, argüman içerisinde gerekçelerin kullanımına olanak sağlayan destekleyici ögelerin değişkenliğini veya alan-bağımlılığını açıkça ortaya koymaktadır (Toulmin, 2003a: 95-96).

3. Argüman Planı İçerisinde Yer Alan Öğeler

Teorik bir konuyu daha anlaşılabilir hale getirmek maksadıyla, argüman planı içerisinde yer alan öğeleri bir örnek bağlamında açıklamış olduk. Şimdi ise söz konusu öğelerin argüman içerisindeki durumlarını ve işleyiş biçimlerini detaylı bir şekilde ele alarak argüman oluşturma ve analiz etme süreçlerine ışık tutmayı amaçlıyoruz.

3.1. İddia

Argüman oluşturma ve analiz etme teşebbüsleri her bir durumda mutlaka bir “varış noktası” veya “hedef” ile ilişkilidir. Bu nokta bazen araştırma, inceleme, eleştirme ve soru sorma etkinliklerinden hareketle ulaşılan bir “keşif” olsa da; genellikle o, başkalarının açıklama veya ikna etme girişimlerinden hareketle benimsenen, reddedilen veya karşı çıkılan bir “iddia”dır (Toulmin vd., 1984: 7, 25). Bu noktada bir konuşmanın, açıklamanın, metnin, filmin veya reklamın (vb.) argüman içerip içermediğini tespit etmenin ilk koşulu onun bir “iddia” barındırıp barındırmadığını belirleyebilmektir. Şayet iddia ileri sürülememiş ise argüman oluşturmada; iddia belirlenememiş ise argüman analizinden bahsetmek zaten olanaksızdır.

Herhangi bir bağlamda bir iddianın sunulup sunulmadığını ya da sunulan şeyin bir iddia olup olmadığını belirleyebilmek bazı temel soruların sorulmasını gerektirmektedir (Toulmin vd., 1984: 25). “‘Bu kişiler tam olarak neyi tartışıyor?’”, “‘Bu metinde anlatılmak istenen şey tam olarak nedir?’”, “‘Bu filmin izleyiciye vermek istediği ana mesaj nedir?’”, “‘Bu politik tartışmada muhalif gruplar tam olarak neyi savunuyor?’”, “‘Bu yüksek lisans veya doktora metninde öğrencinin ortaya koyduğu bir tez var mı?’” şeklindeki sorular belirli bir bağlamdaki iddianın veya iddiaların tespit edilmesini kolaylaştıran ifadelerdir.

Yalın veya bireysel olarak ele alındığında bir iddia “kendi başına ayakta duran”, “kendi kendini destekleyen” bir ifade değildir. Bu husus bir konuşmadaki, açıklamadaki, metindeki, filmdeki veya reklamdaki iddianın tespit edilmesini temel bir gereklilik haline getirmektedir. Çünkü bir sav ileri sürüldüğünde, bir hipotez önerildiğinde, bir hukuki yargı ortaya konulduğunda, bir ahlaki eleştiri gündeme getirildiğinde (vb.) muhataplar tespit edebildikleri iddia ile ilişkili başka sorular sormakta ve bu sorulara verilen

cevaplarda içerilen veri veya gerekçeye göre söz konusu iddiayı benimsemekte veya reddetmektedirler (Toulmin vd., 1984: 9). Şöyle ki yetkili bir bürokratin veya siyasetçinin “Ülkemizdeki eğitim-öğretim faaliyetleri başarılıdır.” şeklinde bir iddiada bulunduğunu ve bunun üzerine bir vatandaşın veya gazetecinin söz konusu iddia ile ilişkili olarak “Eğitim-öğretim faaliyetleri niçin veya neden başarılıdır?” şeklinde bir soru sorduğunu varsayalım. Hiç şüphesiz ilgili bürokratin veya siyasetçinin “Çünkü ben böyle düşünüyorum.” şeklinde bir cevap vermesi ikna edici olmayacaktır. Yani, sadece birisinin böyle düşünüyor olması eğitimin başarılı olduğunu kanıtlamak için yeterli destek sağlamayacaktır.

Bir akıl yürütme sürecinde iddialar ilişkili oldukları bağlamların, alanların, rakip iddiaların, kendilerini ileri süren veya benimseyen kişilerin göz önünde bulundurulması gereken ifadelerdir. Üstelik bu gereklilik söz konusu iddiaları içeren argümanların oluşturulmasında ve analiz edilmesinde gerekli olan müşterek ölçütlerin veya standartların belirlenme bağlamını da açığa çıkarmaktadır (Toulmin vd., 1984: 10). Bu yönüyle, iddiaların alandan alana değişiklik göstermesi, bu iddiaları bünyesinde barındıran argümanların da alandan alana değişiklik göstermesine neden olmaktadır (Toulmin vd., 1984: 16; Toulmin, 1992: 20).

Felsefe kitaplarında, mahkeme salonlarında, bilimsel toplantılarda, hastane kliniklerinde, iş görüşmelerinde farklı farklı iddialar ile karşılaşmamız argümanlarda içerilen iddiaların tek biçimli ve sınırlı bir alanla ilişkili ifadeler olmadıklarının bir göstergesidir. Bu yönüyle, bir iddiayı anlamak, onun sadece sözel olarak anlaşılmasını değil, ilişkili olduğu alan içerisindeki içerik ve işleyiş bağlamlarının kavranılmasını da gerektirmektedir. Elbette bu durum farklı alanlara özgü iddialar arasındaki ayrımın fark edilebilmesi ile doğrudan ilişkilidir (Toulmin, 1976: 169). Çünkü bir bilimsel iddianın bir dinsel iddiadan, bir fiziksel iddianın bir toplumsal iddiadan, bir hukuki iddianın bir etik iddiadan (vb.) ayırt edilememesi bir alandaki iddianın farklı alanlardaki ölçütler veya standartlar ile temellendirilmesine ve gerekçelendirilmesine neden olacak ve böylelikle argüman oluşturma ve analiz etme sürecinde “alaka problemi”nin ortaya çıkmasına zemin hazırlanmış olacaktır.

İddiaların alandan alana değişiklik gösteriyor olmasının bir diğer işareti farklı alanlardaki bazı ifadelerin argümanda içerilen iddia kelimesine

karşılık gelecek şekilde kullanılmalıdır. Nitekim bir yargılama neticesinde hakimin nihai iddiasının “karar” kelimesi ile; bir tahlil neticesinde hekimin nihai iddiasının “teşhis” veya “tanı” kelimesi ile (Toulmin vd., 1984: 29-30); bir denetleme neticesinde hız ihlali tespit eden trafik polisinin nihai iddiasının “suç” kelimesi ile; bir meteorologun yarınki hava durumuna dair nihai iddiasının “tahmin” kelimesi ile; bir mantıkçının öncüllerden çıkarımla elde ettiği nihai iddiasının “sonuç” kelimesi ile; bir bilim adamının deneysel ve düşünsel ipuçlarından hareketle daha önce fark edilmemiş bir olguya veya işleyişe dair nihai iddiasının “keşif” kelimesi ile açıklanıyor olması bu durumun olağan örnekleridir.

Elbette iddialar her bir durumda anlamı açık ve kesin bir şekilde kullanılan ifadeler değildir. Argüman oluşturma ve analiz etme açısından böyle bir durumda yapılması gereken temel işlem ilgili iddiadaki belirsizliğin veya çok anlamlılığın ortadan kaldırılmasıdır. Örneğin, bir annenin oğlunu kast ederek “James delidir.” dediğini varsayalım. Başlangıçta bu iddianın nasıl ele alınması gerektiği bilinemeyebilir. Çünkü bu iddia ‘sözün gelişi’ söylenmiş olabilir; James geçici bir süre kızgın olabilir ki bu bağlamda ona karşı dikkatli olunması gerekebilir; James hayatını kendi başına sürdüremeyecek derecede zihinsel bunalımlar yaşıyor olup bir psikoloji kliniğinde tedavi sürecinde olabilir; James kişisel haklarını ve sorumlulukları fark edemeyecek derecede akıl yoksunu bir kişi olup hukuki velayete ihtiyaç duyan biri olabilir. Hiç şüphesiz burada, ilgili iddianın şaka veya eğlence maksadıyla ‘sözün gelişi’ söylenmiş olma; James’in geçici kızgınlık durumuna karşı muhatabın uyarılmış olma; James’in psikoloji kliniğindeki tedavi sürecinin ön plana çıkarılmış olma; James’in hukuki bakımdan yetersizliğinin dile getirilmiş olma durumlarından her birisi bağlam itibarıyla farklı argüman gerektirimleri açığa çıkarmaktadır. Bir başka ifadeyle, bu iddiayı muhabbet grubundaki arkadaşta, okuldaki öğretmene, hastahanedeki hekime veya mahkeme salonundaki hakime söylemek farklı alanlara özgü değerlendirme ölçütlerinin veya standartlarının dikkate alınmasını gerektirmektedir. İlgili iddiadaki belirsizliği veya çok anlamlılığı ortadan kaldırmamak sıradan insanlar yani halk için çok büyük sorun oluşturmazabilir. Ancak ilgili iddia ile karşılaşan bir hekim yani psikiyatrist veya hakim için aynı şeyi söylemek pek mümkün olmayacaktır. Nitekim Amerikan başkanı Ronald Reagan’ı

vuran John Hinckley'nin cezaevinden ziyade hastaneye gönderilmesi bahsedilen türden bir iddianın ele alınış biçimindeki farklılığı yansıtan tarihsel bir örnektir (Toulmin vd., 1984: 31-32).

3.2. Veri

Toulmin açısından, kendisi ile ilişkilendirilebilir herhangi bir temel veya dayanaktan yoksun olan yalın bir iddiayı argüman veya argüman ögesi olarak ele almak mümkün değildir (Toulmin, 2003a: 98). Bu yönüyle, ister kanıt elde etme beklentisi isterse karşı çıkma hevesi ile hareket edilsin, bir iddia ile karşılaşıldığında, bu iddianın güvenilir, sağlam ve kabul edilebilir olması, söz konusu iddianın bir temelinin veya dayanağının var olup olmasına ilişkin sorgulamaya bağlıdır.

İddiaya yönelik bazı sorular, ilgili iddiayı destekleyen bir temelin veya dayanağın var olup olmadığını belirleme bakımından argüman oluşturma ve analiz etme sürecine katkı sağlamaktadır (Toulmin, 2003a: 90-91; Toulmin vd., 1984: 26, 37-38; Toulmin, 2003b: 27). Örneğin bir toplantıda katılımcılardan birisinin “X partisi liyakat ve şeffaflık bakımından ülkenin en temiz siyasi kurumudur.” dediğini; bir diğer katılımcının ise bu iddiaya karşı çıkarak “Y partisi liyakat ve şeffaflık bakımından ülkenin en temiz siyasi kurumdur.” dediğini varsayalım. Bu iki kişinin iddialarını ısrarla, hatta ses tonunu yükselterek ve hatta masaya vura vura tekrar etmeleri diğer katılımcıları ikna etmek için yeterli olmayacaktır. Diğer katılımcılar, şayet “argümana açık” ve eleştirel düşünme yeteneğine bir topluluk ise, bu iki iddianın sahiplerine “Niçin veya neden böyle bir iddiada bulunuyorsunuz?”, “Bu iddianızın temeli/dayanağı nedir?”, “Bu iddiayı dile getirmenize neden olan şey nedir?”, “Bu iddianızı sürdürebilmek için söylenebilecek ilave şeyleriniz var mı?”, “X (veya Y) partisinin böyle olduğunu size düşündüren şey nedir?” şeklinde sorular soracaklardır.

İddialara temel veya dayanak oluşturma bakımından bir veri veya bilgi sunmak bahsedilen türden sorulara verilebilecek bir cevaptır. Elbette bir verinin veya bilginin sağlamlığı ve güvenilirliği söz konusu veriden veya bilgiden hareketle ileri sürülen iddianın sağlamlığını ve güvenilirliğini artıracaktır. Benzer şekilde, bir verinin veya bilginin zayıf ve kuşkuolu olması söz konusu veriye veya bilgiye dayandırılan iddiayı daha zayıf ve kuşkuolu hale getirecektir. Örneğin bir meteorologun “Yarın hava daha açık ve serin olacak.” tahmininde bulunduğunu varsayalım (Toulmin vd., 1984: 41-44).

Muhataplar bu iddianın sahibine niçin veya neden böyle düşündüğünü ya da böyle bir tahminde bulunmak için hangi olgusal bilgilere sahip olduğunu soracaklardır. Bu bağlamda meteorologun “Çünkü rüzgar kuzeyden güneye yöneldi ve yağmur da durdu.” demesi tahminini desteklemek için kullandığı bir olgu veya bilgi ifadesidir. Elbette ilgili tahminin ikna edicilik düzeyi, başvurulmuş olgunun veya bilginin sağlamlığına, güvenilirliğine ve tahmin ile olan ilişkisine göre değişiklik gösterecektir. Robinson Crusoe’un yalnız yaşadığı adada bir “ayak izi” gördükten sonra, “adada kendisinden başka bir insanın yaşadığı”nı düşünmeye başlaması, söz konusu tahmin ve bu tahmine dayanak olarak sunulan olgu veya bilgi arasındaki ilişkinin ele alınış biçimine benzer bir örnektir (Toulmin, 1953: 19-20).

Toulmin'in argüman modelinde “olgular”, “deneysel gözlemler”, “istatistik veriler”, “bireysel tanıklıklar”, “hukuki içtihatlar”, “tarihsel olaylar” ve “herkesçe bilinen konular” iddiaları desteklemek için kendilerine müracaat edilen temeller ve dayanaklar olarak ele alınmaktadır. Argüman oluşturma ve analiz etme sürecinde, bir iddianın hangi veriye veya bilgiye dayandığı sorulduğu gibi; bir iddiayı desteklemek için kullanılan temelin veya dayanağın kendisinin de sağlam ve güvenilir olup olmadığı sorulmaktadır. Nitekim “Yeterli bilgi verildi mi?”, “Bilgi açık mı?”, “Bilgi yeterince doğrulandı mı?”, “Bilgi tutarlı mı?”, “Bilgi kaynağı güvenilir mi?”, “(Şayet istatistiğe dayanıyor ise,) bilgi sağlam bir şekilde oluşturuldu mu?” şeklindeki cümleler bu bağlamda gündeme getirilen sorulardır (Toulmin, 2003a: 90-91; Toulmin vd., 1984: 243). Hiç şüphesiz bu türden sorulara verilen cevaplar sağlam ve güvenilir bir temelin varlığını ortaya çıkarmıyorsa iddiadaki zayıflık belirgin bir şekilde ortaya çıkacaktır.

Elbette bir iddiayı desteklemek için kullanılan verinin veya bilginin sağlamlığına ve güvenilirliğine dair soru sormak her bir durumda gerekli değildir. Çünkü bazen, belirli bir durum hakkındaki olguları açıklayan ifadeler, herhangi bir soruya veya kuşkuya gerek duyulmaksızın, muhataplar tarafından zaten doğru kabul edilmekte ve bu yönüyle söz konusu olguların mevcut iddia ile ilişkisi müşterek bir şekilde benimsenmektedir. Örneğin, Amerikan başkanı Ronald Reagan'ı vuran John Hinckley'nin olay anında “suç mahallinde olduğu”, “elinde bir silah bulundurduğu”, “başkanı ve diğer üç kişiyi yaralayan silahı bizzat ateşlediği”; onun suçlu olduğuna dair iddiayı destekleyen birer olgu veya bilgi olarak hem başsavcılık hem de savunma

avukatları tarafından kabul edilmektedir. Nitekim bu noktada tartışmanın seyri farklı bir iddia-olgu ilişkisine, yani Hinckley'nin bir psikolojik rahatsızlığının olup olmadığı ve bu yönüyle onun yaptığı şeyden hukuki olarak sorumlu olup olmadığı meselesine evrilmektedir (Toulmin vd., 1984: 38-39).

İddiaların alandan alana değişiklik göstermesi gibi, iddiayı desteklemek için kullanılan temel veya dayanaklar da alandan alana değişiklik göstermektedir. Bir başka ifadeyle, veri, ileri sürülen iddianın doğasına ve oluşturulan ya da analiz edilen argümanın bağlamına göre farklılaşmaktadır. Hiç şüphesiz bu işleyiş, bütün iddialarla ilişkilendirilebilecek tek tip bir veri varsayımını olanaksız hale getirmektedir (Toulmin vd., 1984: 41-42).

3.3. Gerekçe

Bir iddiada bulunan kişiye, bu iddiasını destekleyen bir temelin veya dayanağın var olup olmadığını öğrenmek amacıyla, “Niçin veya neden böyle bir iddiada bulunuyorsunuz?”, “Bu iddiayı dile getirmenize neden olan şey nedir?” şeklinde sorular sorulduğunu ifade etmiştik. Toulmin'in argüman modelinde, iddiaya yönelik bu türden bir temel veya dayanak sorgulamasından farklı olarak, herhangi bir temel veya dayanağın belirli bir iddia ile ilişkilendirilme biçimine dair de sorular sorulmaktadır. Bu ikinci türden sorgulama biçimi ile karşılaşıldığında ise, genellikle söz konusu veriyi güçlendirmek için farklı bir veri arayışına girilmemekte, bilakis bu verinin ilgili iddia ile ilişkilendirilmesine olanak sağlayan bir “gerekçe” veya “teminat” sunma teşebbüsü içerisine girilmektedir. Bu yönüyle, yukarıdaki birinci tür sorgulama biçimi, iddiadan veriye yönelik temel veya dayanak arayışı iken; ikinci tür sorgulama biçimi ise, veriden iddiaya yönelik çıkarım ilişkisinin uygunluğuna dair gerekçe arayışıdır.

Daha önce, Harry'nin bir İngiliz vatandaşı olduğu iddiasını desteklemek için onun Bermuda'da doğduğu bilgisine veya verisine dayanıldığını ifade etmiştik. Hiç şüphesiz iddia ve veri olmak üzere birbirinden farklı iki ögenin olduğu bu işleyişte, ilgili iddiayı desteklemek için bir veri sunulmakta ya da bir başka ifadeyle, iddia bir veriye dayandırılmaktadır. Ancak argüman oluşturma ve analiz etme açısından buradaki işlem henüz yeterli değildir; çünkü söz konusu verinin ilgili iddia ile nasıl ilişkilendirildiğini de açıklamak gerekmektedir. Örneğin, nasıl ki yalın bir şekilde ele alındıklarında “Ben düşünüyorum.” ve “Ben varım.” ifadeleri arasında bir alaka kurmak zor ise, birisinin Bermuda'da doğmuş olması ile onun İngiliz vatandaşı

olması ile arasındaki ilişki de kendiliğinden açık ve belirgin değildir. Böyle bir durumda bir kimsenin “‘Tamam, ortaya koyduğunuz kanıtı yani veriyi anlıyorum.’, ‘Bu kanıttan yani veriden hareketle gündeme getirdiğiniz iddiayı yani sonucu da anlıyorum.’, ‘Ama, bu sonuca nasıl ulaştığınızı bir türlü anlayamıyorum.’ demesi gayet makul bir ifade olacaktır (Toulmin, 2003a: 120).

Toulmin açısından gerekçe ne bir veridir (V) ne de bir iddiadır (İ); bilakis o hem veri hem de iddia hakkındaki bir şeyi yani bunların birincisinden ikincisine yönelik adımı veya ilişkiyi içermektedir (Toulmin, 2003a: 93-94). Bu bakımdan, Harry'nin Bermuda'da doğması (V) ile onun İngiliz vatandaşı olması (İ) arasındaki ilişkiyi sağlayan şey “Bermuda'da doğanlar İngiliz vatandaşı olacaktır.” şeklindeki gerekçedir. Nitekim vatandaşlık işlemleri bireysel ve keyfi uygulamalarla düzenlenemeyeceğine göre, söz konusu işleyişte veri ve iddia arasındaki ilişkiyi olanaklı kılan veya meşrulaştırılan şeyin bir hukuki gerekçe olduğu son derece açıktır.

Toulmin'in argüman modelinde gerekçe ögesinin temel işlevi, veriden iddiaya yönelik adımın uygunluğunu ve meşruluğunu tesis etmektir. Bu noktada model açısından “genel açıklamalar”, “koşullu açıklamalar”, “kural-lar”, “ilkeler” ve benzeri şeyler veri ve iddia arasında adeta köprü işlevi gören gerekçeler olarak ele alınmaktadır (Toulmin, 2003a: 61, 98, 132).

Toulmin'in argüman modelinin, en yalın haliyle, iddia, veri ve gerekçe ögelerinden oluştuğunu (Kraus, 2006: 318); gerekçe ögesinin ise her bir durumda kullanılmak zorunda olmadığını yani onun bazen örtük kalabileceğini veya ima edilebileceğini ifade etmiştik (Toulmin, 2003a: 92-93). Bu hususu açıklamak için şöyle bir örnek vermek gerekirse; çocukların parkta sıra ile salıncakta sallandıklarını varsayalım. Bir çocuk, kendisi dışındaki herkesin salıncakta sallandığını (V) söyleyerek şimdi kendisinin sallanacağını iddia (İ) etmiş olsun. Bu çocuğun, açık bir şekilde belirtmese de, söz konusu oyun bağlamında “Sırası gelen salıncakta sallanır.” (G) şeklindeki gerekçeden veya genel varsayımdan hareket ettiği açıktır (Toulmin vd., 1984: 48-50). Yani onun “V, o halde İ” demesi, ortada bir gerekçenin olmadığı anlamına gelmemektedir. Hiç şüphesiz, açık bir şekilde ifade edilmese de, argümanın ve hatta söz konusu oyunun işleyişini düzenleyen bu örtük kabul klasik mantıktaki “entimem”in eksik öncülünü andırmaktadır. Elbette gündelik argümanlarda içerilen gerekçelerin kimi zaman örtük bırakılması,

bu argümanlara muhatap olan kişilerin, bağlam itibariyle örtük bırakılan bu gerekçeleri zaten bilmeleri ve benimsemelerinden dolayıdır. Diğer taraftan gündelik iletişimin olağan işleyişi içerisinde gerekçelerin pek çoğu sorgulanmaksızın ve karşı çıkılmaksızın kabul edilmektedir. Nitekim her bir gerekçenin güvenilirliğini tek tek sorgulamak gerekse idi, argüman oluşturmak neredeyse imkansız hale gelirdi (Toulmin, 2003a: 98-99).

Toulmin gerekçe ifadelerini bazen kategorik ifadeler olarak bazen ise koşullu ifadeler olarak ele almaktadır. Hatta bu durum kimi zaman bir tutarsızlık olarak yorumlanmaktadır. Bu bağlamda üç farklı gerekçe kullanım örneği sunarak söz konusu yorumun çerçevesini belirginleştirebiliriz: I. “Bermuda’da doğanlar İngiliz vatandaşı olacaktır.”; II. “Bir kimse Bermuda’da doğmuş ise, o halde o kimse bir İngiliz vatandaşı olacaktır.”; III. “Harry Bermuda’da doğmuş ise, o halde Harry bir İngiliz vatandaşıdır.”. Filozofun bu üç ifade biçiminden her birini gerekçe olarak kullandığı ifade edilse de, onların birbirinden farklı oldukları ortadadır. Şöyle ki ilgili bağlam açısından, birinci ifade, veriyi iddia ile ilişkilendirmek için kullanılan bir kuraldır, kategorik ifadedir. İkinci ifade, veriye uygulanması ile iddia çıkarımını olanaklı kılan bir koşullu ifadedir. Üçüncü ifade ise, tekil veriye uygulanması ile bir tekil iddia çıkarımını olanaklı kılan tekil bir koşullu ifadedir (Verheij, 2006: 190-191).

Hiç şüphesiz, sadece bir tekil birey ile ilişkili olduğu için, yukarıdaki üçüncü ifadeyi bir kural olarak ele almak mümkün değildir. Ancak bu tekil bireyin, -bağlam itibariyle Toulmin’in eserlerinde- Bermuda’da doğanlar kümesinin bir üyesi olarak ele alınmış olması, ilgili ifadenin gerekçe olarak kullanılmasını olanaklı kılabilir görünmektedir. Yani, kullanımı meşru bir genel kural veya gerekçenin ilgili tekil duruma da uygulanabilir olması bahse konu tutarsızlık iddialarını hafifletebilir. Ancak şu husus net bir şekilde belirtilmelidir ki, buradaki üçüncü ifade biçiminin gerekçe ögesi olarak yorumlanması Toulmin’in bu konudaki genel açıklamaları ile örtüşmemektedir. Kanaatimizce burada bir yanlış yorumlama ihtimali söz konusudur. Çünkü filozof, yanlış yorumun muhtemel kaynağı gibi görünen sayfada (Toulmin, 2003a: 104) bir genel kural olan gerekçeden değil, bir tekil veriden bir tekil iddiaya yönelik ilişkiden yani ($V \rightarrow \dot{I}$)’den bahsetmekte ve “Harry Bermuda’da doğmuş ise, o halde Harry bir İngiliz vatandaşıdır.” de-

mektedir. Bir başka ifadeyle, filozof burada ($V \rightarrow \dot{I}$)'nin bir gerekçe olmasından değil; bilakis genel kural konumundaki bir gerekçenin ($V \rightarrow \dot{I}$)'ye uygulanmasından bahsetmektedir. Tabi ki böyle bir değerlendirme söz konusu üçüncü ifade biçimini bir gerekçe olmaktan çıkartacaktır. Geline noktada, yukarıdaki ifade biçimlerinden sadece birincisi ve ikincisinin, Toulmin'in argüman modelinde birer gerekçe ögesi olarak ele alınması daha uygun görünmektedir.

Toulmin açısından, argüman içerisinde gerekçe işlevi üstlenen ifadeler alandan alana farklılık göstermektedir. Bu işlev doğa bilimlerinde, doğa kanunları; hukukta yasalar, tüzükler ve emsal kararlar; tıpta teşhis tanımlamaları vasıtasıyla şekillendirilmektedir (Toulmin vd., 1984: 56). Burada dikkat edilmesi gereken husus, gerekçe ifadelerinin tekbiçimli ve her alana uygulanabilir bir kullanım genişliğine sahip olmamalarıdır. Örneğin, “Bir şey siyah ise, o şey beyaz değildir.” ifadesi bir mantıksal gerekçedir; “Otobanda yasal hız sınırını aştığı tespit edilen kişi suçludur.” ifadesi bir hukuki gerekçedir; “Bir Suudi Arabistanlı müslümandır.” ifadesi, yaygın bir genelleme olması bakımından, toplumsal bir gerekçedir; “Güçlü savunma hattına ve psikolojik üstünlüğe sahip olan takımlar turnuvada başarılı olurlar.” ifadesi kısmen deneysel ve psikolojik yorum içerip spor ilişkili bir gerekçedir (Freeman, 2006: 99). Ancak, her ne kadar gerekçe işlevi üstlendikleri alanlar değişik olsa da, bu ve benzeri ifadelerin tamamı, bir veri ile desteklenen iddianın kabul edilip edilmemesine yönelik adımın meşruluğunu tesis etme bakımından benzeşmektedirler

Toulmin “gerekçe-kullanan” ve “gerekçe-oluşturan” argümanları birbirinden ayırmaktadır. Bu bağlamda, “gerekçe-kullanan argümanlar”, bünyesinde bulunan veri ve iddia arasındaki ilişkiyi zaten kabul edilmiş veya benimsenmiş gerekçelerin kullanımı ile meşrulaştıran argümanlardır. Örneğin, Harry'nin Bermuda'da doğduğu bilgisine veya verisine dayanarak onun bir İngiliz vatandaşı olduğunu iddia eden kimse, veri ve iddia arasındaki bu ilişkiyi İngiliz vatandaşlık kanunlarından elde edilen gerekçeden yani “Bermuda'da doğanlar İngiliz vatandaşı olacaktır.” şeklindeki genel kuraldan hareketle meşrulaştırmaktadır (Toulmin, 2003a: 110-112). Benzer şekilde, x şahsının hırsızlık eylemine şahit olup (V) bu şahsın kötü birisi olduğunu (İ) iddia eden kimse, toplum tarafından halihazırda benimsenmiş olan bir ahlaki gerekçeden yani “Hırsızlık yapanlar kötüdür.” şeklindeki yaygın veya

ortak kanaatten hareketle ilgili veri ve iddia arasındaki çıkarım ilişkisini meşrulaştırmaktadır. Elbette buradaki işleyiş, her bir durumda, her ikisi de açıkça belirtilmiş olan bir veri ve iddia arasındaki çıkarım ilişkisini düzenleyen bir eylem olarak sınırlandırılmamalıdır. Çünkü pek çok durumda, başlangıçta herhangi bir iddia açıkça belirtilmemiş olsa bile, elde edilen yalın veriye halihazırda mevcut olan bir gerekçenin uygulanması ile yeni bir iddia veya sonuç ortaya konulmaktadır (Toulmin, 2003a: 112-113).

Toulmin gerekçe-kullanan argümanları tümdengelsel işleyiş ile ilişkilendirmektedir. Bu yönüyle o, “tümdengelim” ve “çıkarım” ifadelerinin bazı filozoflar tarafından neredeyse aynı anlamda kullanıldığını ifade etmektedir. Nitekim bu türden bir işleyişte argümanın çerçevesini veya öğeleri arasındaki ilişkiyi belirleme işlevi halihazırda mevcut olan gerekçeye yüklenmektedir. Bir başka ifadeyle, nerede kendisinin veriye uygulanması ile bir sonuç çıkarımını olanaklı kılan hazır gerekçe var ise, orada tümdengelsel bir işleyiş vardır. Bir astronomun gök cisimlerinin konumlarını ve hareketlerini inceleyip bir sonraki güneş tutulmasının ne zaman gerçekleşeceğini çıkarsaması; Sherlock Holmes’un, oturma odasındaki halıya dökülen toprağın rengini ve dokusunu inceleyip araştırma konusu kişinin yakın zamanda Doğu Sussex’de olduğunu çıkarsaması bu türden işleyiş örnekleridir (Toulmin, 2003a: 112-113).

“Gerekçe-oluşturan argümanlar” a gelince, Toulmin onları tümevarımsal işleyiş ile ilişkilendirmektedir. Filozof bu bağlamda Isaac Newton’ın “tümevarım yoluyla bir önermeyi genel hale getirme” ifadesine atıf yapmakta ve böylelikle onun gözlemlere dayanarak yeni bir gerekçe oluşturma teşebbüsünü ön plana çıkarmaktadır. Nitekim bu türden bir girişim açısından, fiziksel teorideki bir “genel açıklama”, çok sayıdaki nesnenin davranışına yönelik istatistik bir rapor olmaktan ziyade, bir gerekçe veya hesaplama ilkesidir. Yani, söz konusu “genel açıklama” veri ve iddianın bağımsız olarak bilindikleri yerde bazı örnek durumlara uygulanarak test edilmekte ve böylelikle tümevarım yoluyla genel hale getirilmektedir. Tabi ki istisna durumları ve özel koşulları da dikkate alarak oluşturulan bu “genel açıklama” veya gerekçe en nihayetinde argüman içerisinde bir tümdengelim ilkesi gibi kullanılarak veri ve iddia arasındaki ilişkiyi meşrulaştırma işlevi üstlenmektedir (Toulmin, 2003a: 110-113; Tans, 2006: 229).

Gerekçe-oluşturma işlemini gündelik yaşam ile kolayca ilişkilendirilmesi mümkün bir düşünce deneyi ile daha anlaşılabilir hale getirmek gerekirse, şöyle ki, bir kimse farklı zaman ve mekanlarda X^1 'in çocuk olduğunu (V^1) ve oyun oynamayı sevdiğini ($\dot{I}^1$); X^2 'nin çocuk olduğunu (V^2) ve oyun oynamayı sevdiğini ($\dot{I}^2$); X^3 'ün çocuk olduğunu (V^3) ve oyun oynamayı sevdiğini ($\dot{I}^3$); X^n 'in çocuk olduğunu (V^n) ve oyun oynamayı sevdiğini ($\dot{I}^n$) gözlemlemiş olsun. Bu kimse -geçmişteki, şu andaki ve gelecekteki bütün çocukları gözlemleyemeyeceğine göre-, mevcut gözlemlerinden hareketle "Bütün çocuklar oyun oynamayı sever." genellemesini oluşturmakta ve belki de sonraki gözlemlerinde bu genellemeyi tekrar tekrar test etme gereği hissetmeksizin onu gündelik iletişimde kullanmaya devam etmektedir. Bu yönüyle, tümevarım ile ele edilmiş olsalar da, -yeterince sorgulanmaksızın veya karşı çıkılmaksızın benimsenen- bu türden genellemelerin veya yaygın kanaatlerin argümanlar içerisinde bir gerekçe veya tümdengelim ilkesi olarak kullanılmaları yani veri ve iddia arasındaki çıkarım ilişkisini tesis etmeleri gündelik iletişimin olağan bir işleyişidir.

Gerekçe-kullanan ve gerekçe-oluşturan argümanların her ikisi de varsayımsal bir hukuki akıl yürütme ile örneklendirilebilir (Tans, 2006: 229). Birincisi açısından, mahkeme salonundaki hakim halihazırda mevcut bir yasayı veya gerekçeyi yani tümdengelmisel ilkeyi ilgili vakiya uygulayarak kararını açıklamaktadır. Örneğin, "Otobandaki azami hız sınırı 120 km'dir." şeklinde bir yasanın mevcut olduğu varsayılın. Herhangi bir sürücü bu azami hız sınırını ihlal etmekten mahkemeye sevk edilmişse, hakim söz konusu yasayı ilgili vakiya uygulayarak sürücünün suçlu olduğuna kolayca karar verecektir. Hukuk sisteminin genel işleyişi bu şekildedir. Yani o, halihazırda mevcut olan yasaların veya gerekçelerin ilgili vakialara uygulanmasıyla sağlanmaktadır. Diğer taraftan, otobandaki azami hız sınırı 120 km olsa da, bu otobanın aşağıya eğilimli bir kaç kilometrelik bölümünde, arkasından devasa, yüklü ve freni boşalmış bir kamyonun tehlikeli bir şekilde kendisine doğru geldiğini fark eden bir sürücünün trafik güvenliğini dikkate alarak hızını bir kaç dakikalığına 160 km'ye çıkardığı ve bu esnada azami hız sınırı ihlalinin tespit edildiği, nitekim bu ihlalden dolayı da mahkemeye sevk edildiği varsayılın. Şayet bu türden bir istisna durum yasa ile takyit edilmemişse ve bir üst mahkemenin ichtihadını yansıtan emsallere

konu edilmemişse, hakim “Tehlikenin izale edilebilmesi için farklı bir eylem seçeneğinin olmadığı durumda, tehlikenin devam ettiği süre ile sınırlı olmak ve trafik güvenliğini dikkate almak kaydıyla, azami hız sınırını ihlal etmenin hukuki bir müeyyidesi yoktur.” diyerek bu yorumunu ilgili vakaya uygulayabilir ve söz konusu sürücünün suçsuz olduğuna karar verebilir. Burada hakim, halihazırda mevcut olan bir yasaı kullanmaktan ziyade, istisna bir durum için “oluşturduğu” yorum, yenilik veya gerekçeyi ilgili vakaya uygulayarak kararını vermektedir.

Toulmin gerekçe-kullanan ve gerekçe-oluşturan argümanlar arasında yaptığı ayrımın bir benzerini olağan argümanlar ve eleştirel argümanlar arasında yapmaktadır. Bu bağlamda, “olağan argümanlar”, kendilerinde, halihazırda mevcut olan kuralların veya gerekçelerin sorgulanmaksızın kullanıldığı argümanlardır. Argümanların geneli bu türden bir işleviye sahiptir. “Eleştirel argümanlar” ise, kendilerinde, kuralları veya gerekçeleri sorgulanarak ve denetlenerek yalın hale getirildikten sonra kullanılan argümanlardır. Bu yönüyle, makul ve tutarlı akıl yürütmenin önemli bir kısmı “eleştirel düşünme”den oluşmaktadır; bu ise, içinde büyüdüğü toplum veya kültür tarafından bireyin düşünme ve akıl yürütme biçimlerini standart hale getiren olağan kuralların, yaygın kanaatlerin, halihazırda benimsenen gerekçelerin sorgulanmasını ve analiz edilmesini gerektirmektedir. Sloganlarla büyülenmenin, yönlendirilmenin ve yönetilmenin makul bir şey olmadığı son derece açıktır. Nitekim “insan hakları”, “ulusal güvenlik”, “milli şuur”, “toplumsal fayda”, “yaşama hakkı” ve “akademik özgürlük” gibi en iyi niyetli ifadelerin bile içinden çıktıkları deneyime, dile getiren kişiye ve dile getirilen ortama göreli bir kuvvete ve ilişkiye sahip olması eleştirel düşünme ihtiyacının bir göstergesidir (Toulmin vd., 1984: 66-67, 276-277; Toulmin, 1992: 31).

3.4. Niteleyici

Toulmin’in argüman modeli açısından, akıl yürütme sürecinde bazen sadece iddia, veri ve gerekçe öğelerini tespit etmek yeterli değildir; bunlara ilave olarak, gerekçenin veriden hareketle iddiaya sağladığı kuvvetin derecesini belirlemek, yani argümandaki iddia cümlesine eklenen “niteleyici”nin durumunu ve işlevini de tespit etmek gerekmektedir (Toulmin, 2003a: 93-94).

Niteleyici, veri tarafından desteklenen iddia cümlesine eklenen bir ifadedir ve bu ifadeyi kapsayan akıl yürütme biçimi “G, V; o halde kesinlikle/muhtemelen/kısmen İ” ya da “V; o halde kesinlikle/muhtemelen/kısmen İ” şeklinde sadeleştirilebilmektedir. Ancak, argüman içerisindeki iddia cümlelerinin kimi zaman niteleyici içeriyor olması, her bir iddia cümlesinin niteleyici içermek zorunda olduğu anlamına gelmemektedir. Nitekim, muhatabı ikna etmenin amaçlandığı bazı durumlarda iddia cümlesine niteleyici eklemeyi tercih etmenin yaygın olması bu kullanım çeşitliliğinin bir göstergesidir (Toulmin, 2003a: 83-84; Toulmin vd., 1984: 86-87; Verheij, 2006: 189).

Bir argüman ögesi olarak gerekçeler uygulandıkları veriden hareketle bir iddianın veya sonucun “kesinlikle”, “zorunlu olarak”, “genellikle”, “muhtemelen” ve “kısmen” şeklindeki çeşitli zarf ifadeleri ile nitelenmesine neden olmaktadır. Bu yönüyle niteleyiciler, gerekçenin veriye uygulanması ile veri ve iddia arasındaki adımın veya ilişkinin kuvvetini ortaya çıkarmaktadırlar. Örneğin, “Bir turnuvada puan alamayan ve üstelik en kötü averaja sahip olan takım başarısızdır.” şeklindeki genel kanaati veya gerekçeyi “Türkiye Milli Futbol Takımı Euro 2020 turnuvasında puan alamayan iki takımdan biri olup -7 averaja sahiptir.” şeklindeki veriye veya olguya uygulayan bir kişinin “Türkiye Milli Futbol Takımı Euro 2020 turnuvasında kesinlikle başarısız olmuştur.” şeklinde bir iddiada bulunması böyle bir durumdur. Görüldüğü üzere burada ilgili kişi sadece gerekçe, veri ve iddia öğelerini gündeme getirmekle kalmamakta, aynı zamanda bu gerekçenin ilgili veri ve iddia arasındaki çıkarım ilişkisine kattığı güvenceye dayanarak iddiasına “kesinlikle” nitelenmesi eklemektedir. Elbette bu bağlamda farklı kişilerin, “Uluslararası bir turnuvaya katılabilmek bile bir başarıdır.” şeklindeki gerekçeyi ölçüt olarak kullanıp “Türkiye Milli Futbol Takımı Euro 2020 turnuvasında kısmen (veya kesinlikle) başarılıdır.” demesi ya da “Uluslararası bir turnuvada puan alamamak ve üstelik en kötü averaja sahip olmak onur kırıcıdır.” şeklindeki gerekçeyi ölçüt olarak kullanıp “Türkiye Milli Futbol Takımı Euro 2020 turnuvasında kesinlikle onur kırıcı bir sonuç ortaya koymuştur.” demesi mümkündür. Burada bahse konu örneğe dair yorum olanaklarının çeşitlendirilmesindeki temel maksat, her bir durumda olgu yani veri sabit olsa da; tercih edilen gerekçeye göre, ilgili olguya

dair iddianın ve bu iddianın kesinlik derecesinin yani “niteleyici”sinin değişeceği gerçeğidir.

Toulmin niteleyicilerin kullanımını “kuvvet” ve “ölçüt” bakımından iki farklı şekilde ele almaktadır. Bu noktada bir niteleme ifadesinin kuvveti, onun kullanımının pratik içerimleridir ve bu kuvvet alan-bağımsızdır. Örneğin, her ne zaman bir şeyin “mümkün” olduğu söylenirse, bu, söz konusu şeyin dikkate değer olduğu anlamına gelmektedir. Benzer şekilde, her ne zaman bir şeyin “zorunlu” olduğu söylenirse, bu, söz konusu şeyin farklı bir şekilde olamayacağı anlamına gelmektedir. Yani, bir şeyin “mümkün” olduğunu söyleyip onun olasılığını dikkate almamak ne kadar tutarsız ise; bir şeyin “zorunlu” olduğunu söyleyip onun farklı bir şekilde olabileceğini iddia etmek de o denli tutarsız olacaktır. Filozof niteleyicilerin bu kullanım kuvvetinin alan-bağımsız olduğunu, çünkü hangi alan ile ilişkili olursa olsun bu kullanım biçiminin göz ardı edilemeyeceğini düşünmektedir (Toulmin, 2003a: 28-33; Bermejo-Luque, 2006: 72-73).

Bir niteleyicinin ölçütüne gelince, o, ilgili niteleme ifadesini kullanmanın uygun olduğu bağlama yani, belirli bir duruma hangi ölçütün uygulanacağına göre değişiklik göstermektedir. Toulmin şeylerin kendiliğinden veya yalın olarak mümkün, imkansız, muhtemel, zorunlu ve benzeri olmadıklarını; bilakis onların kullanımsal olarak, ahlaki olarak, hukuki olarak, ekonomik olarak, dilbilimsel olarak, mantıksal olarak, matematiksel olarak (vb.) mümkün, imkansız, muhtemel ve zorunlu olduklarını düşünmektedir (Toulmin, 2003a: 28-33; Bermejo-Luque, 2006: 72-73).

Niteleyicilerin ölçütünü belirlemeye çalışırken öncelikle iki hususun dikkate alınması gerekmektedir. Bunlardan birincisi, argüman içerisindeki iddiaların her bir durumda “mutlak kesinlik” veya “zorunluluk” içermek durumunda olmamalarıdır. Zaten bu türden niteleyiciler daha çok matematiksel ve mantıksal argümanlarda kullanıldığı gibi, onları içeren argümanların iyi veya kötü olarak değerlendirilmesi, bu argümanların biçimsel olarak geçerli veya geçersiz olmalarına bağlıdır. İkinci husus ise, pratik argüman kapsamındaki iddiaların “mutlak kesinlik” veya “zorunluluk” gibi katı belirlenimlerden ziyade, “kuvvetlilik” veya “zayıflık” bildiren niteleme ifadelerini içeriyor olmalarıdır. Bu bağlamdaki argümanların iyi veya kötü olarak değerlendirilmesi ise, onların biçimsel olarak geçerli veya geçersiz olma-

rına değil; bilakis makul, pratik akıl yürütmeye uygun ve işe yarıyor olmalarına bağlıdır (Toulmin vd., 1984: 80). Örneğin, klinik uygulamalarında yeni bir ilacın ölümcül bir hastalığın tedavisinde ciddi bir şekilde etkili olduğunu, ancak ilgili ilacın kullanımı ile alakalı istatistik verilerin henüz yeterli düzeyde olmadığını fark eden bir hekim “Bu ilaç bu hastalığa kesinlikle (mutlaka) iyi gelecektir.” demek yerine, “Bu ilaç bu hastalığa büyük ihtimalle iyi gelecektir.” demeyi tercih edecektir (Toulmin vd., 1984: 89). Hiç şüphesiz bu türden bir varsayımda ilgili hekimin mutlak kesinlik arayışı içerisinde girerek elde mevcut olan tek muhtemel tedavi seçeneğini de göz ardı etmesi makul, pratik ve işe yarar bir akıl yürütme biçimi olmayacaktır.

Toulmin açısından, bir niteleyicinin ölçütünü belirleyebilmek için öncelikle bu niteleme ifadesinin mevcut kullanımındaki anlamı tespit etmek gerekmektedir. Nitekim filozofun “mümkün” ve “imkansız” niteleyicilerinin kullanımına dair verdiği bazı mukayeseli örnekler konuyu daha anlaşılır hale getirmektedir. Şimdi söz konusu örneklerden bir kaçına değinmeden önce, anlamı aynı olsa da kullanımı farklı olan dilsel bir işleyişe işaret etmek gerekmektedir. Türkçe’deki “e-bilmek”, “a-bilmek” ifadesi “mümkün” nitelemesi ile aynı anlamda kullanılabilirken; “e-memek”, “a-mamak” ifadesi ise “imkansız” nitelemesi ile aynı anlamda kullanılabilir. Yani, “Bu çantayı taşıyabilirsin.” demek yerine “Bu çantayı taşıman mümkündür.”; “Bu çantayı taşıyamazsın.” demek yerine ise “Bu çantayı taşıman mümkün değildir.” denilebilir. Bu kullanımların anlam bakımından aynı işleve sahip olduklarını fark etmek ilgili örneklerin çözümlenmesini kolaylaştıracaktır.

Toulmin’in niteleyicilerin ölçütünü belirlemek maksadıyla verdiği örneklerden birisi şu şekildedir: Yolda giden kamyonun büyük bir metal parçası düşer ve son derece solgun ve çelimsiz görünen şoför kamyonun iner ve bu parçayı yerden kaldırıp kamyonu koymaya teşebbüs eder. Bu durumu gören x “Bu kadar büyük bir ağırlığı tek başına kaldıramazsın, bir dakika bekle, ben bir vinç çağırırım.” der. Bunun üzerine şoför “Yok canım, bunun gibilerini her zaman kaldırıyorum.” diyerek büyük metal parçasını kamyonu koyar ve çekip gider. Kamyon şoförü x’i şaşırtmıştır, belki de x kamyon şoförünün gücünü hafife almıştır, çünkü böyle bir büyük metal parçasını kaldırmak ancak daha büyük ve güçlü fiziksel yapıya sahip birinden beklenmektedir. Aslında gündelik iletişim açısından açık ve belirgin olmasa da, bu örnek olayda bir argüman vardır ve bu argüman çözümlendiğinde

x'in niteleme ifadesini hangi anlamda kullandığı kolayca ortaya çıkmaktadır. Burada x, zihninde mevcut olan ya da toplum tarafından halihazırda benimsenmiş olan "Büyük ağırlıkları solgun ve çelimsiz kişiler kaldıramaz." şeklindeki gerekçeyi şoförün fiziksel durumuna uygulayarak "Bu kadar büyük bir ağırlığı tek başına kaldıramazsın." demektedir. Elbette bu iddia "Bu kadar büyük bir ağırlığı tek başına kaldırman imkansızdır." şeklinde de ifade edilebilir. Hiç şüphesiz bu örnek olayda, "gerekçe"nin "veri"ye uygulanmasından hareketle ileri sürülen "iddia"da içerilen "imkansız" "niteleyici"si fiziksel bir kullanım ölçütü olarak ele alınmaktadır (Toulmin, 2003a: 22-28).

Niteleyicilerin ölçütünü belirlemek amacıyla Toulmin'in kullandığı bir diğer örnek şöyledir: Birisi üniversitenin konferans salonunda gerçekleştirilecek uluslararası bir sempozyuma bin kişiyi davet eder. Bu durumu gören y "Bu kadar kişiyi üniversitenin konferans salonuna sığdıramazsınız/sığdırmanız imkansız." der. Hiç şüphesiz burada y'nin iddia cümlesine eklediği "imkansız" niteleyicisi, yukarıdaki örnekte olduğu gibi fiziksel bir imkansızlık değil, konferans salonunun koltuk kapasitesinin ölçüt olarak benimsendiği olgusal bir imkansızlıktır. Çünkü salonun koltuk kapasitesi değil de, fiziksel hacmi ölçüt olarak benimsenmiş olsa idi, belki de davetlilerden sayıca onlarca kat fazla kişi söz konusu salona sığdırılabilirdi. Toulmin'in söz konusu bağlamda kullandığı bir diğer örnek şöyledir: Çocuğuna kızan bir baba onu parasız pulsuz sokağa atar. Bu durumu gören z "Sen nasıl bir babasın! Çocuğunu parasız pulsuz sokağa atamazsın" der. Burada z'nin iddia cümlesine eklediği niteleyici, ilgili olgunun ahlaki veya toplumsal ölçütlere uygun olmadığını belirten bir niteleme ifadesidir. Benzer şekilde, trende sigara içen kişiye "Burada sigara içemezsiniz." denilmesi hukuki ölçütlerle belirlenen bir imkansızlık (Toulmin, 2003a: 22-28); "Bir şeyin hem var olması hem de var olmaması imkansızdır." denilmesi mantıksal ölçütlerle belirlenen bir imkansızlık; "Aynı şeye eşit olan şeylerin birbirine eşit olmamaları imkansızdır." denilmesi geometrik ölçütlerle belirlenen bir imkansızlıktır. Netice itibarıyla, Toulmin argüman planında iddia cümlesine eklenen niteleyici ögesinin işlevini detaylı bir şekilde açıklamakla hem iddianın kuvvetinin hem de gerekçe, veri ve iddia arasındaki ilişkinin kesinlik derecesini belirleyen niteleyicinin ölçüt olarak kullanıldığı alanın belirlenmesini kolaylaştırmaktadır.

3.5. Çürütücü

Toulmin argümantasyonun sadece konuşmacının veya yazarın aktif olup dinleyicinin veya okuyucunun pasif kaldığı tek yönlü bir işleyiş olarak ele alınamayacağını düşünmektedir. Filozof argüman planı içerisine yerleştirdiği “çürütücü” veya “istisna koşulu” ile bu düşüncesini belirgin bir şekilde açığa çıkarmakta ve böylelikle argümantasyonu muhatapların, istisna durumların, karşıt-iddiaların, karşıt-argümanların da dikkate alındığı bir etkileşim süreci olarak ele almaktadır.

Toulmin'in argüman modelinde çürütücü ve istisna koşulları bir yandan gerekçenin genel otoritesinin dışarıda bırakılacağı durumları gösterirken bir yandan da söz konusu gerekçeden hareketle ileri sürülen iddianın ilga edileceği durumları göstermektedir. Bu durumu daha önce kısaca değindiğimiz bir örnek vasıtasıyla açıklamak gerekirse, Harry'nin bir İngiliz vatandaşı olduğunu iddia eden kişi, bu iddiasına dayanak olarak Harry'nin Bermuda'da doğmuş olduğu olgusunu kullanmakta, bu olgudan söz konusu iddiaya yönelik geçişi veya adımı ise Bermuda'da doğanların İngiliz vatandaşı olacağını beyan eden hukuki gerekçe ile ilişkilendirmektedir. Vatandaşlık işlemlerinin mutlak ve evrensel kurallar vasıtasıyla düzenlenmediği de dikkate alınırsa, bu örnek açısından Harry'nin annesinin ve babasının yabancı olması ya da Harry'nin sonradan Amerikan vatandaşı olması, Bermuda'da doğanların İngiliz vatandaşı olacağını beyan eden gerekçenin veya kuralın istisna kılınmış yönleridir.

Yukarıdaki örnek açısından, Harry'nin İngiliz vatandaşı olduğunu iddia eden kişiye, “Hayır! Bermuda'da doğmuş olması Harry'i bir İngiliz vatandaşı yapmaz, çünkü onun hem annesi hem de babası yabancıdır.” diyerek ya da “Hayır! Bermuda'da doğmuş olması Harry'i bir İngiliz vatandaşı yapmaz, çünkü o Amerikan vatandaşı olmuştur.” diyerek yanıt verip ilgili iddia çürütülebilir. Diğer taraftan, otoritesindeki genellik sınırlandırılmış veya takyit edilmiş olsa da, söz konusu gerekçenin mevcut haliyle kullanılabilir olduğu göz ardı edilmemelidir. Yani bu durumda ilgili gerekçe, kendisine çürütücü veya istisna koşullarının eklenmesiyle, “Annesi ve babası yabancı ‘olmadıkça’ ya da sonradan Amerikan vatandaşı ‘olmadıkça’, Bermuda'da doğanlar İngiliz vatandaşı olacaktır.” şeklinde kullanımda kalmaya devam edebilir (Toulmin, 2003a: 97).

Toulmin açısından, matematiksel çıkarımlarda çürütücü ve istisna koşullarına yer yoktur (Aberdein, 2006: 337-339). Ancak gündelik hayatın olağan akışı içerisinde pratik argümanlar, gerek iddianın çürütülmesi gerekse gerekçenin takyit edilmesi bakımından çürütücü ve istisna koşulları içermektedir. Birisinin soğuk algınlığı şikayeti ile hastaneye başvurduğu ve hekimin hastaya, üst solunum yolu enfeksiyonu olduğunu ve bu yüzden penicillin uygulayacaklarını söylediğini varsayalım. Ancak hasta “Bana penicillin uygulayamazsınız, çünkü penicilline alerjim var.” dediği anda, hekim kararını değiştirip penicillin uygulamak yerine tetracycline uygulayacaktır. Normal koşullarda üst solunum yolu enfeksiyonunun penicillin uygulaması ile tedavi edileceğine dair genel bir varsayım veya gerekçe olsa da, söz konusu istisna durum bu genel varsayımın, kuralın veya gerekçenin ilgili vakıya uygulanamayacağını göstermektedir (Toulmin vd., 1984: 95-98).

Bazen bir konuyu açıklamak için kullanılan örnekler yeterli olsa da, söz konusu açıklamaya farklı alanlardan örnekler eklemek çok yönlü akıl yürütme yeteneğinin gelişmesine katkı sağlamaktadır. Bu bağlamda şöyle bir örnek kullanılabilir: Kırmızı ışık ihlali yapan sürücüyü durduran bir trafik polisinin ilgili kişiye “Size trafik cezası yazacağım.” dediği; ilgili kişinin ise “Bana ceza yazamazsınız, çünkü ben milletvekiliyim.” diyerek aracının ön camındaki meclis giriş kartını gösterdiğini varsayalım. Burada trafik polisinin iddiası kolayca çürütülmektedir, çünkü normal koşullarda vatandaşlara uygulanan bir kuraldan veya gerekçeden vatandaşların vekilleri istisna edilmiştir. Elbette bu varsayımda bir etik istisnadan ziyade bir hukuki istisna söz konusudur. Bir başka ifadeyle, ilgili trafik polisi hukuki akıl yürütme açısından, ilgili istisnayı uygulamak zorunda olsa da; etik akıl yürütme açısından, vatandaşlara uygulanan bir kuraldan veya gerekçeden vatandaşların vekillerinin istisna kılınmasını doğru bulmayabilir.

Toulmin argüman planı içerisinde çürütücü ögesine “iddiayı çürütme”, “gerekçenin otoritesini sınırlandırma” ve “gerekçenin uygulanmasına karşı çıkma” işlevleri yüklemektedir. Ancak sonraki bazı yorumcular filozofun argüman planı içerisindeki çürütücü ögesinin bu argüman modeli içerisindeki en kapsamlı ve tartışmalı konu olduğunu ve bu yönüyle onun geliştirilmesi gerektiğini düşünmektedirler. Şayet bu değerlendirme dikkate alınırsa Toulmin’in argüman modelinde çürütücü ögesini beş farklı şekilde kullanmak mümkün görünmektedir. Yani, çürütücü ögesi “iddia”ya karşı;

“veri”ye karşı; “gerekçe”ye karşı; veri ve iddia arasındaki ilişkiyi ifade eden “V ise, o halde İ” koşuluna karşı; gerekçe, veri ve iddia arasındaki ilişkiyi ifade eden “G ise ve V ise, o halde İ” koşuluna karşı kullanılabilir. Bu kullanım seçeneklerinden her birinin sırasıyla Harry örneğine uygulanması konuyu daha anlaşılır hale getirecektir. Şöyle ki, “Harry bir İngiliz vatandaşıdır.” iddiasına, Harry’nin Amerikan vatandaşı olduğu ileri sürülerek; “Harry Bermuda’da doğmuştur.” verisine, Harry’nin Londra’da doğduğu ileri sürülerek; “Bermuda’da doğanlar İngiliz vatandaşı olacaktır.” gerekçesine, Bermuda’da doğanların Fransız vatandaşı olacağı ileri sürülerek; Harry’nin Bermuda’da doğması ile İngiliz vatandaşı olması arasındaki koşullu ilişkiye, Harry’nin Amerikan vatandaşı olduğu ileri sürülerek; Harry’nin Bermuda’da doğması ile İngiliz vatandaşı olması arasındaki ilişkiyi olanaklı kılan gerekçe koşulunun uygulanmasına, Harry’nin hem annesi hem de babasının yabancı olduğu ileri sürülerek karşı çıkılabilir (Verheij, 2006: 194-196). Hiç şüphesiz Toulmin’in argüman planı içerisindeki çürütücü ögesinin işlevini bu şekilde genişletmek hem bizzat sunulan argümanların hem de muhataplar tarafından ileri sürülen karşıt-argümanların oluşturulma ve analiz edilme sürecine katkı sağlamaktadır.

3.6. Destekleyici

Toulmin’in argüman modelinde niteleyici ve çürütücü ögeleri gerekçenin belirli bir duruma nasıl uygulanacağına dair ipuçları içerse de, bazen gerekçenin argüman içerisindeki kullanım otoritesi ve geçerliliği de sorgulanmaktadır. Nitekim muhatapın gerekçeye karşı çıkması, onu kuşkulu bulması, hatta onun hakkında daha detaylı bilgi arayışına girmesi ve benzeri durumlar gerekçenin dayandığı bir destekleyicinin bulunup bulunmadığının sorgulanmasına neden olmaktadır. Elbette her bir argümanda gerekçenin otoritesine yönelik sorgulamaya gerek duyulmamakta yani, gündelik iletişimin olağan işleyişi içerisinde pek çok gerekçe sorgulanmaksızın kabul edilmekte ve kullanılmaktadır. Ancak bir gerekçenin kullanım otoritesinin ve geçerliliğinin sorgulandığı durumda ise bu gerekçeye dayanak oluşturan destekleyici öge arayışına mutlaka girilmektedir. Çünkü gerekçenin yeterince desteklenmemesi argümanın kolayca çürütülmesine neden olmaktadır.

Hatırlanacağı üzere, Harry argümanında, “Bermuda’da doğanlar İngiliz vatandaşı olacaktır.” şeklinde bir gerekçe kullanılmaktadır. Bu örnek

bağlamında muhatabın veya muhalifin “Bermuda’da doğanların İngiliz vatandaşlığı olacağını nereden çıkarıyorsunuz?”; “Böyle bir şeyi neye dayanarak söylüyorsunuz?”; “Niçin böyle düşünüyorsunuz?” şeklindeki sorularla gerekçenin kullanım otoritesini sorgulaması ve hatta sarsması mümkündür. Toulmin açısından burada verilecek cevap, Bermuda’da doğanların İngiliz vatandaşı olmasını sağlayan kanun, tüzük, kural ve benzeri her ne var ise mümkün oranda ortaya koymaktır. Şayet bu türden destekler sunulamaz ise söz konusu gerekçenin argüman içerisindeki kullanım otoritesi ve geçerliliği sona erecektir (Toulmin, 2003a: 95-97; Toulmin vd., 1984: 62-65).

Destekleyici ögeler, bir gerekçenin biçimlenmesini ve ortaya çıkmasını sağladıkları gibi, onun desteklenmesine de olanak sağlamaktadırlar. Örneğin, bir tıbbi akıl yürütmede kullanılan “Üst solunum yolu enfeksiyonu şiddetli ise hastaya penicillin uygulanmalıdır.” şeklindeki gerekçe tıbbi bilgiler ve prensipler; akademik yayınlar; klinik gözlemlerden ve testlerden elde edilen bulgular; hekimlerin bireysel teşhisleri; daha tecrübeli hekimlerin önerileri ve benzeri pek çok unsur ile desteklenmektedir (Hitchcock vd., 2006: 2). Benzer şekilde, mahkeme salonunda avukatlar müvekkillerinin lehine bir kanunu veya yönetmeliği gerekçe olarak kullandıkları zaman, bu gerekçeyi ilişkili diğer kanunlar, mahkeme kararları, hukuki metinler, bilirkişi raporları, uzman görüşleri gibi pek çok farklı unsur ile desteklemeye çalışmaktadırlar (Toulmin vd., 1984: 64).

Toulmin’in argüman planına gerekçeye ilave olarak bir de destekleyici öge eklemesinin önemli bir nedeni, hiç şüphesiz, destekleyici ögelerin belirli bir gerekçeden veya genel varsayımdan sayıca daha çok ve çeşitli olmalarıdır. Bir tıbbi akıl yürütmede belirli bir kuralı veya genel varsayımı yani gerekçeyi kullanmak yerine, bu gerekçeyi desteklemek için kullanılan bilimsel bulguları, tıbbi metinleri, hasta kayıtlarını, uzman görüşlerini, geçmiş uygulamaları ve benzeri unsurları her bir klinik vakıa durumunda tek tek gündeme getirmek pratik bir işleyiş olmayacaktır. Benzer şekilde, bir hukuki akıl yürütmede belirli bir kuralı veya genel varsayımı yani gerekçeyi kullanmak yerine, bu gerekçeyi desteklemek için kullanılan yasaları, mahkeme kararlarını, yönetmelikleri, bilirkişi raporlarını ve benzeri unsurları her bir durumda gündeme getirmek belki de sayfalarca içeriğin dile getirilmesini veya yazılmasını gerektirmektedir ki bu da haliyle argümantasyon

sürecinin pratik işleyişini zorlaştıracaktır (Toulmin vd., 1984: 64-66). Aslında bu husus bir yönüyle de, argüman planı içerisinde yer alan destekleyicinin alandan alana değişiklik göstermesinin bir işaretidir. Çünkü, kimi zaman aynı alan içerisinde bir ve aynı gerekçe için benzer destekleyici ögeler kullanılsa bile, yukarıdaki tıbbi ve hukuki akıl yürütme örneklerinde de görüldüğü üzere, farklı alanlara ilişkin gerekçeler her alanın kendisine özgü içerik bağıntıları ile desteklenmektedir (Toulmin, 2003a: 96-98, 108-109).

Toulmin bazen gerekçe yerine destekleyici ögesi kullanarak “V, D, o halde İ” şeklinde argüman örnekleri sunmaktadır. Hatta bu kullanım biçimi filozofun eserlerinde bir hayli yaygındır. Bu bağlamda vurgulamak istediğimiz temel husus, destekleyici ögelerinin hem sayıca daha çok ve çeşitli olma hem de daha ayrı bir işleyişe sahip olma bakımından gerekçeden farklı oldukları gerçeğidir. Toulmin’in açıklamalarından hareketle, bir argümanda önce gerekçenin kullanımını; daha sonra ise bu gerekçenin yerine destekleyicinin kullanımını örnek vererek söz konusu iki ögenin argüman içerisindeki işleyiş farklılığını daha açık bir şekilde yansıtabiliriz. Bu bağlamda kullanacağımız birinci örnek, “‘Petersen bir İsveçlidir.’ (V); ‘Bir İsveçli neredeyse kesinlikle bir Roman Katolik değildir.’ (G); ‘O halde, Petersen neredeyse kesinlikle bir Roman Katolik değildir.’ (İ)” argümanıdır. İkinci örnek ise, “‘Petersen bir İsveçlidir.’ (V); ‘Roman Katolik İsveçlilerin oranı %2’den daha azdır.’ (D); ‘O halde, Petersen neredeyse kesinlikle bir Roman Katolik değildir.’ (İ)” argümanıdır (Toulmin, 2003a: 102-103). Bu iki argüman örneğinde (G) ve (D)’nin kullanımlarının farklı olduğu ortadadır. Şöyle ki, söz konusu (G)’nin gündelik iletişimde daha yaygın bir şekilde kullanıldığı, hatta genellikle sorgulanmaksızın benimsendiği iddia edilebilir. Diğer taraftan, bahse konu (D) ögesi, istatistik bir bilgi içeriyor olmak bakımından, (G) ögesinden farklıdır. Gündelik iletişimin olağan işleyişi içerisinde istatistiklere genellikle belirli bir ihtiyaç durumunda başvurulmaktadır. Hatta yukarıdaki birinci örnekte kullanılan (G)’ye kuşku ile yaklaşan veya karşı çıkan birisine, ikinci örnekte kullanılan (D)’yi yani istatistik bilgiyi sunmak ve bu böylelikle (G)’yi (D) ile desteklemek mümkündür.

Toulmin’in argüman modelinde (D)’nin (G)’yi desteklemesi kısmen (V)’nin (İ)’yi desteklemesine benzer bir ilişki ortaya çıkarmaktadır ki bu da kısmen bir karışıklık olasılığını beraberinde getirmektedir (Aldağ, 2006: 21-

29). Nitekim filozof bu türden bir karışıklığı başlangıçtan engelleme maksadıyla hem destekleyici (D) ve gerekçe (G) hem de destekleyici (D) ve veri (V) arasındaki bazı farklılıklara işaret etmektedir. Filozof açısından destekleyici (D) bireysel kanun maddelerinin, yönetmeliklerin, istatistiklerin, deneysel sonuçların, bireysel gözlemlerin, bilirkişi raporlarının, tahlil sonuçlarının, uzman görüşlerinin (vb.) kategorik ifadeleri iken; gerekçe (G) ise veriden iddiaya yönelik adımı veya ilişkiyi meşrulaştıran (genellikle) koşullu bir ifadedir (Toulmin, 2003a: 97-98; Verheij, 2006: 192-193). Diğer taraftan, argümanı, destekleyici (D) kullanmaksızın “V, G, o halde İ” şeklinde; gerekçe (G) kullanmaksızın “V, D, o halde İ” şeklinde; hatta hem destekleyici (D) hem de gerekçe (G) kullanmaksızın “V, o halde İ” şeklinde oluşturmak mümkün olsa da; Toulmin’in pratik akıl yürütme modeli açısından, veri (V) olmaksızın ileri sürülen bir iddiayı (İ) argüman ögesi olarak ele almak ya da bir başka ifadeyle, veri (V) olmaksızın argüman oluşturmak söz konusu değildir (Toulmin, 2003a: 98-99).

Sonuç

Her ne kadar argümantatif bir makale olmasa da, Toulmin’in argüman modeline dair bu betimlemeden hareketle bazı iddialar ileri sürmek mümkündür. Şöyle ki, filozofun sadece öncüller ve sonuç arasındaki geleneksel ayırım ve çıkarım bağıntısını belirlemekten ziyade, argüman planı içerisindeki öğelerin neliklerini ve işleyiş biçimlerini detaylı bir şekilde açıklaması, hatta bu açıklamaları farklı alanlardan örneklerle pekiştirmesi Toulmin argüman modeline, geleneksel kıyas anlayışında pek görülmeyen, pratik bir kullanım değeri katmaktadır.

Argümantasyon iddia, veri, gerekçe, niteleyici, çürütücü ve destekleyici öğelerinin birlikte dikkate alındığı bir akıl yürütme biçimi olduğuna göre, dile getirilen, yazılan ve muhatap olunan söylemlerin rasyonel bir şekilde oluşturulması ve analiz edilmesi bu öğeler arasındaki işleyişe dair farkındalığın geliştirilmesine bağlıdır.

Argümantasyon sınırlı bir alana özgü ve tek yönlü aktarım çıktısı olarak sunulan bir ürün değil; bilakis hem farklı alanlarla ilişkisi olan hem de gündelik hayatın olağan akışı içerisinde bireylerarası etkileşimi düzenleyen bir süreçtir. Demokrasilerde şeffaflık gelişmenin ve ilerlemenin koşulu olduğuna göre, muasır medeniyetler seviyesine erişmek isteyen toplumların

özellikle çağdaş argümantasyon kuramlarını temel ve yüksek eğitim müfredatlarına dahil etmeleri bir gerekliliktir. Çünkü argümantasyona açık bir nesil yetiştirmek toplumun sürü haline getirilmesini engelleyeceği gibi, özellikle kamusal alandaki sofistik söylemlerin, keyfi uygulamaların ve denetimsiz işlemlerin sorgulanmasına da katkı sağlayacaktır. Bu noktada argümantasyon iddia, veri, gerekçe, niteleyici, çürütücü ve destekleyici öğelerine yönelik soruları içermekle hem yasama faaliyetlerinin, yargı kararlarının, akademik iddiaların, araştırma faaliyetlerinin oluşturulma ve analiz edilme sürecini zenginleştiren hem de kendi kamusal, siyasal, dinsel ve toplumsal imtiyaz ya da iltimas ilişkilerini perdelemeye çalışan birey ve grupları tedirgin eden bir “eleştirel düşünme” faaliyetidir.

Kaynaklar

- Aberdein, A. (2006). The Uses of Argument in Mathematics. *Arguing on the Toulmin Model: New Essays in Argument Analysis and Evaluation*. (Eds. D. Hitchcock & B. Verheij). Dordrecht: Springer, 327-341.
- Aldağ, H. (2006). Toulmin Tartışma Modeli. *Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 15 (1), 13-34.
- Bermejo-Luque, L. (2006). Toulmin's Model of Argument and the Question of Relativism. *Arguing on the Toulmin Model: New Essays in Argument Analysis and Evaluation* (Eds. David Hitchcock & Bart Verheij). Dordrecht: Springer, 71-87.
- Freeman, J. B. (2006). Systematizing Toulmin's Warrants: An Epistemic Approach. *Arguing on the Toulmin Model: New Essays in Argument Analysis and Evaluation*. (Eds. D. Hitchcock & B. Verheij). Dordrecht: Springer, 87-103.
- Hitchcock, D. & Verheij, B. (2006). Introduction. *Arguing on the Toulmin Model: New Essays in Argument Analysis and Evaluation*. (Eds. D. Hitchcock & B. Verheij). Dordrecht: Springer, 1-25.
- Janik, A. & Toulmin, S. (1973). *Wittgenstein's Vienna*. New York: Touchstone Book.
- Kraus, M. (2006). Arguing by Question: A Toulminian Reading of Cicero's Account of the Enthymeme. *Arguing on the Toulmin Model: New Essays in Argument Analysis and Evaluation*. (Eds. D. Hitchcock & B. Verheij). Dordrecht: Springer, 313-327.
- Plato (2005). *Phaedo, Euthyphro, Apology, Crito, Phaedo, Phaedrus*. (Trans. F. H. North). Harvard University Press.

- Tans, O. (2006). The Fluidity of Warrants: Using the Toulmin Model. *Arguing on the Toulmin Model: New Essays in Argument Analysis and Evaluation*. (Eds. D. Hitchcock & B. Verheij). Dordrecht: Springer, 219-231.
- Toulmin, S. (1953). *The Philosophy of Science: An Introduction*. London: William Brendon and Son.
- Toulmin, S. (1972). *Human Understanding*, vol. I. Oxford: Oxford University Press.
- Toulmin, S. (1976). *Knowing and Acting: An Invitation to Philosophy*. New York: Macmillan Publishing.
- Toulmin, S. (1992). *Cosmopolis: The Hidden Agenda of Modernity*. Illinois: The University of Chicago Press.
- Toulmin, S. (2003a). *The Uses of Argument*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Toulmin, S. (2003b). *Return to Reason*. Massachusetts: Harvard University Press.
- Toulmin, S. & Rieke, R. & Janik, A. (1984). *An Introduction to Reasoning*. New York: Macmillan Publishing.
- Verheij, B. (2006). Evaluating Arguments Based on Toulmin's Scheme. *Arguing on the Toulmin Model: New Essays in Argument Analysis and Evaluation*. (Eds. D. Hitchcock & B. Verheij). Dordrecht: Springer, 181-203.

Öz: Bu çalışmada Toulmin'in argüman modelini genel hatları ile açıklamaya çalışacağız. Bu maksatla öncelikle, argümanın ne olup ne olmadığı; argümana açık olmanın ve argümana sağır olmanın ne demek olduğu; argümanın alandan alana değişiklik gösterip göstermediği; argümanın gündelik iletişimi düzenleyen pratik yönlerinin olup olmadığı hakkında konuşacağız. Daha sonra ise, argüman alanında yer alan iddia, veri, gerekçe, niteleyici, çürütücü, ve destekleyici gibi öğelerin özelliklerini ve işlev biçimlerini çeşitli örnekler kullanarak detaylı bir şekilde açıklayacağız.

Anahtar Kelimeler: Toulmin, argüman, iddia, veri, gerekçe, niteleyici, çürütücü, destekleyici.

